

Velechi Hallk

Date : 25th March 1999
Place : Pune
Type : Public Program
Speech : Marathi
Language

CONTENTS

I Transcript

Marathi	02 - 12
English	-
Hindi	-

II Translation

English	-
Hindi	13 - 22
Marathi	-

ORIGINAL TRANSCRIPT

MARATHI TALK

सत्य शोधणाच्या सर्व साधकांना आमचा नमस्कार !

पूर्वी अनेकवेळा मी आपल्याला सत्याबद्दल सांगितलं होतं. सत्य काय आहे? सत्य आणि असत्य यातला फरक कसा ओळखायचा याबद्दल मी आपल्याला बरंच समजावून सांगितलं होतं. आधी या पुण्यात या पुण्यपट्टणम मध्ये पण आपण सत्य का शोधतो ते बघितलं पाहिजे. आज या कलियुगात अनेक असे प्रकार दिसून येतात की मनुष्य घाबरून जातो. त्याला समजत नाही की हे सर्व काय चालले आहे आणि ही कलियुगाची विशेषता आहे की मनुष्याला भ्रांती पडते. त्याला भ्रांती होते आणि त्या भ्रांतीतून तो बावचळून जातो. घाबरून जातो. त्याला समजत नाही की सत्य काय आहे, मी कुठे चाललोय, जग कुठे चाललंय असे अनेक प्रश्न त्याच्या डोक्यात डोकावतात. हे आपल्या महाराष्ट्रातच नव्हे, भारतातच नव्हे पण सर्व जगात आहे. सर्व जगाला या कलीच्या महिम्याची फार पूर्णपणे जाणीव झालेली आहे.

सांगायचं म्हणजे नल आणि दमयंती यांचा जो विरह केला गेला तो कलीने केला आणि एकदा हा कली नलाच्या हाती सापडला. त्यांनी सांगितलं की मी तुझा सर्वनाश करून टाकतो म्हणजे कोणालाच तुझा उपद्रव व्हायला नको, काही त्रास व्हायला नको तर तेव्हा कलीने त्याला सांगितलं की हे बघ की माझं आधी तू माहात्म्य ऐक आणि ते ऐकल्यावर जर मला मारायचे असेल तर मारून टाक. तर त्यांनी (नलाने) सांगितलं तुझं काय महत्त्व आहे? काय महत्त्व आहे तुझं? तर त्यावर त्याने (कलीने) सांगितले की माझं हे महत्त्व आहे की जेव्हा माझं राज्य येईल म्हणजे जेव्हा कलियुग येईल तेव्हा लोक भ्रांतीत पडतील. हे खरं आहे. पण त्यामुळेच त्यांच्यामध्ये अशी उत्कट इच्छा होईल की आपण शोधून काढावं की मनुष्याचं आयुष्य कशाला इथे आलंय, त्याच्यात पुढे काय आम्हाला करायचंय आणि या शोधात जे आज गिरीकंदरात परमेश्वराला शोधत फिरणं आहे किंवा सत्याला शोधत फिरत आहेत किंवा परम शोधत फिरत आहेत त्यांना सहजच हा लाभ होईल याची प्रचीती मिळेल. प्रचीती मिळणे हीच खरी ओळख आहे. प्रचीती शिवाय कोणत्याही गोष्टीवर भाळून जाणं हे काही बरोबर नाही.

तर मी महाराष्ट्रात जेव्हा कार्याला सुरुवात केली तेव्हा सगळ्यांनी सांगितलं 'माताजी, इथे पायलीचे पन्नास गुरू आहेत.' पायली म्हणजे आपल्याला माहितीच आहे की एक माप असतं. एक माप तुम्ही दिलं तर पन्नास गुरू तुम्हाला मिळतील. म्हटलं 'अरे बापरे, आता कसं काय होणार? आणि लोकांना काय आमचे हे गुरू, आमचे ते गुरू. अहो, त्यांच्यापासून काही लाभ झालाय का तुम्हाला? त्यांची काही प्रचीती आली का तुम्हाला? त्यांनी काही दान दिलं का तुम्हाला? तेव्हा का तुम्ही त्यांच्या मागे धावता?' 'नाही लिहिलेलं आहे असं की गुरू हा शोधलाच पाहिजे.' अहो, शोधायला पाहिजे पण जो समोर येऊन उभा राहिला त्याला तुम्ही गुरू कसे म्हणता? आणि असे अनेक गुरू या पुण्यात तर फारच जास्त बोकाळले होते त्याबद्दल काही शंका नाही आणि मी आल्यावर ते सगळे माझ्यावर उसळून पडले. त्याचं मला वाईट वाटलं नाही. कारण मला माहितीच होतं की इथे

पायलीचे पन्नास आहेत. पण पुढे जाऊन लक्षात आलं माझ्या की इथे लोकांना फारच कष्ट आहेत, फारच त्रास आहे, अनेक तऱ्हेचे त्रास आहेत, अनेक तऱ्हेच्या बाधा आहेत आणि अनेक तऱ्हेने जे गांजलेले आहेत तेव्हा या लोकांना जर सत्य मिळाले तर नंतर हे सहजयोगात उतरतील आणि सहजयोगाचा आनंद घेतील. या सागरात उतरल्यावर मग त्यांना कळेल की आनंद काय असतो. तेव्हा कसंही करून जसं जमेल तसं हळू हळू प्रचार सुरू केला मी सहजयोगाचा. आज बघते आपण इतकी मंडळी इथे आहात मला फार आनंद वाटतो ते बघून आणि मी काल आले तेव्हा आपले आगमन तिथे झालं एअरपोर्टला आणि ज्या उत्साहाने आपण माझं अभिनंदन केलं, माझे डोळे भरून आले कारण माझ्या कार्याला एवढी चालना मिळेल, माझ्या आयुष्यातच असं मला वाटलं नव्हतं. तेव्हा हे झालं ही तुमची कृपा म्हटली पाहिजे. तुम्हा पुणेवाल्यांची कृपा म्हटली पाहिजे आणि त्यांच्या कृपेनेच हे सगळं घटित झालं आहे.

आता सांगायचं म्हणजे, याच्यात कसल्या कसल्या भ्रांती येतात ते लक्षात घेतलं पाहिजे. पहिली तर भ्रांती अशी येते की, पैसा म्हणजे सर्वस्व! पैसा मिळवला म्हणजे झालं! त्याच्यापुढे आणखीन काही नाही. पैसा किंवा आपण म्हणू भौतिकवाद. हा कलीचाच अवतार आहे. भौतिकवाद म्हणजे पैशासाठी वाटेल ते करा. कुणाचे गळे कापा, जे सुचेल ते करा. पैसे मिळाले म्हणजे झालं. हा जो पैसा आहे तो जो आपल्या मानगुटीवर बसला आहे तो म्हणजे सर्व गुरुंच्या पेक्षाही बलवत्तर. तेव्हा हा पैसा मिळविण्यासाठी वाटेल ते धंदे करा, वाटेल तसे वागा. त्याला काही हरकत नाही पण पैसा पाहिजे.

एवढं पैसा पैसा करून आज मी बघते की पुण्याला एकही फ्लॅट विकला जात नाही. लोकांजवळ पैसाच नाही म्हणजे फ्लॅट विकत घ्यायला म्हणजे गेले तरी कुठे सगळे पैसे. पैसा पैसा करून आज ही परिस्थिती झालेली आहे. निदान पूर्वी एवढी तरी वाईट परिस्थिती नव्हती. ही स्थिती कशी झाली ते मी सांगू शकणार नाही. पण एवढं मात्र नक्की सांगू शकते की पैशानी कोणतेही सुख, समाधान आणि तृप्ती मिळत नाही. कधीही मिळणार नाही. आज तुम्हाला वाटलं एक घर बांधावं. मग बांधलं. ते घर बांधलं त्याचा उपभोग घेतला नाही. मग वाटलं मोटार पाहिजे. मोटार घेतली. आता एरोप्लेन पर्यंत जायचे. ही जी धावपळ आहे पैशासाठी ती सिद्ध करते की सुख नाही पैशामध्ये. सुख कशात आहे, सुख आत्मानंदात आहे. आत्म्याचा जो आनंद आहे तो सगळ्यात जास्त सुखदायी आणि शीतल आहे.

बरं आता ही वेळ आलेली आहे. कारण कलियुग संपलेलं आहे, संपलाय त्याचा प्रकार, आता त्याची पकड गेलेली आहे. लोकांच्या लक्षात यायला लागलंय आणि आता मनुष्य आत्मानुभवाला तयार आहे. आपल्या या महाराष्ट्रात अनेक संत व गुरू होऊन गेले. फार मोठे मोठे लोक आले. पण त्यांना छळूनच काढलं. कुणाचं काही ऐकलच नाही आणि सगळ्यांना छळून छळून इतका त्रास दिला की दुसरा कोणी असता तर तो जन्मताच म्हणाला असता मला साधुसंत व्हायचं नाही. अशी परिस्थिती होती. इतकी अक्कलच नव्हती लोकांना की साधू म्हणजे काय? संत म्हणजे काय? पण भलत्या लोकांच्या नादी लागायचं, भलत्या लोकांच्या मागे धावायचं आणि जे खरे आहेत त्यांच्याशी काहीही संबंध ठेवायचा नाही. ही अशी परिस्थिती होती पूर्वी. ती आता बदलून एक नवीन परिस्थिती निर्माण होत आहे.

तर हे जे आपले षडरिपू आहेत त्यांचं कार्य फार जोरात सुरू होतं. आता ते हळू हळू निवळत चाललं आहे. कारण समोर दिसतंय की याचा काही फायदा नाही आपल्याला. याने काही सुख नाही, आनंद नाही. पण तरीसुद्धा आनंद कुठे आहे, सुख कुठे आहे ते मनुष्य शोधतो आहे आणि शोधता शोधता त्याला हे कळतं आहे की आत्म्याचं दर्शन झालं पाहिजे आणि त्या दर्शनाशिवाय आपल्याला आनंद मिळणार नाही.

माझे म्हणणे असे आहे की आपले एवढे साधू-संत झाले होते आणि त्यांना लोक छळतच होते म्हणा. पण त्यांनी सांगितले बरं काही हरकत नाही, तुम्ही देवाचे नाव घेत बसा पांडुरंग, पांडुरंग, तर टाळ कुटत चालले तिकडे वारकरी म्हणून. अहो, पण झालं ना, तुम्ही बरेच टाळ कुटले, बरंच केलं तुम्ही, सगळी जगभरची देवळं पाहिली पण आता काय तेच करत राहायचे का? आयुष्यभर तेच करत रहाणार का? त्याच्या पुढची पायरी जर तयार असली तर का येऊ नये त्याच्यात? आणि त्याची पुढची पायरी म्हणजे सहज योग आहे. सहजयोगामध्ये आजपर्यंत जे तुम्ही इच्छिले, जे तुम्ही मागितले आणि जिकडे तुमचे लक्ष होते ते सिद्ध करायचे आणि ते तुम्ही काहीही करायचं नाही. कारण तुमच्यातच शक्ती, कुंडलिनी शक्ती आहे. पण तुम्ही हट्ट धरून बसले आता इथे काही मंडळी आली आणि म्हणाली आम्ही एक लाख रुपये देतो आमची कुंडलिनी जागृत करा. म्हटलं तुम्ही दोन लाख रुपये घ्या पण मला कुंडलिनी जागृत करू द्या. कारण पैशानी का कुंडलिनी जागृत होईल! हे जिवंत कार्य आहे. जर एखाद्या बी ला तुम्ही जमिनीत घातले आणि त्याच्यासमोर सांगितले की मी तुला एक लाख रुपये देते झाड काढं, तर ते म्हणेल अहो परत जा, तुम्हाला अक्कल नाही हे जिवंत कार्य आहे आणि जिवंत कार्य म्हणजे तुमच्या कुंडलिनीचे जागरण. ते कार्य अनेकदा अनेक वेळा या महाराष्ट्रातही झालेलं आहे. पण पूर्वीच्या काळी अशी परंपरा होती की एकाने एकालाच द्यायचं, जास्त नाही. फार अगदी त्यांची सफाई करून हे करून ते करून शेवटी एक मनुष्य दिसला की त्याला जागृती देत असतं.

पण श्री ज्ञानेश्वरांची कृपा आहे की बाराव्या शतकात त्यांनी आपल्या ज्ञानेश्वरीमध्ये स्पष्ट लिहिले आहे, सहाव्या अध्यायात की कुंडलिनी नावाची शक्ती आहे नाही तर त्यांच्याआधी आपल्या इथल्या लोकांना कुंडली आणि कुंडलिनी यांच्यातला फरकच माहीत नव्हता. ही शक्ती आपल्यामध्ये सगळ्यांच्यामध्ये आहे. तुम्ही कोणत्याही जातीचे असला, ब्राह्मण, शूद्र हे सगळे माणसाने बनवलेलं आहे. तसं कोणीच नाही. मी तर मानतच नाही असं काही आहे जगात आणि कोणीच मानले नाही. साधु-संतांनी कधीच मानले नाही. हे तुम्हाला माहिती आहे. किती तरी साधु-संतांची उदाहरणे आहेत. आता मी ती देत नाही तुम्हाला. पण तुम्हाला माहिती आहे. श्रीराम त्यांची आज नवमी आहे. तेंव्हा त्यांनीसुद्धा एका भिल्लीणीच्या दाताने उष्टी झालेली बोरे किती प्रेमाने खाल्ली. त्याच्यात काय सिद्ध केले त्यांनी की ही जात-पात वर-खाली असं काहीही नाही. सगळे मानव एकच आहेत. सगळ्यांमध्ये ती कुंडलिनी असते. कुंडलिनी सगळ्यांमध्ये असतांना तुम्ही असे कसे म्हणता? यांची जात अमकी, यांची जात तमकी, त्यांची जात अमकी हे नंतर काहीतरी गौडबंगाल लोकांनी सुरू केलं पण वास्तविक संबंध मानवजात एक आहे हे सहजयोगाने सिद्ध होऊ शकते. कारण सगळ्यांमध्ये कुंडलिनी शक्ती आहे. मग तो विलायतेतला मनुष्य असो वा हिंदुस्थानातला असो. सगळ्यांमध्ये जर कुंडलिनी आहे तर मग तो वर खाली जातीय अमका तमका कसा होईल? मी हे मानतच नाही म्हणजे नाहीच असं! तुम्ही ही मानू नका. त्यासाठी इथे

फार ओरड आहे धर्मातराची. धर्मातर नाही करायचं. सहजयोग म्हणजे धर्मातर आहे पक्का. आधीच सांगून ठेवते धर्मातर म्हणजे ज्या धर्माच्या नुसत्या भ्रामक कल्पना, नुसत्या भ्रामक कल्पना आहेत त्या तोडून जो खरा धर्म आहे तो आपल्यामध्ये जागृत होतो. जो सच्चा धर्म आहे तो आपल्यामध्ये जागृत होतो. आत्म्याचा जो धर्म आहे तो आपल्यामध्ये जागृत होतो आणि हे जे वरचे जे आहेत हे अमके आणि तमके, त्याच्यावरती आता पुष्कळसे राजकारणी लोक ही पोट भरत आहेत. सगळे बेकार आहेत. एक दिवस असा येईल की जे लोक पार होतील सहजयोगामध्ये कुंडलिनीचे जागरण मिळेल, त्यांचा संबंध चैतन्याशी आल्यावर कसली जात पात आणि कसले काय हो! मूर्खासारखं!

तेव्हा ही जी गोष्ट आहे एक की आता उत्थानाचा दिवस आला आहे त्याला बायबलमध्ये म्हणतात "it is your last judgement, resurrection" आणि कुराणात याला 'कियामा' म्हटलेलं आहे. आणि त्यांनी जी लक्षणं सांगितली आहेत ती लक्षणं आहेत ती साक्षात होतात. मग कळेल तुम्हाला की मुसलमान, ख्रिश्चन, हिंदू हा प्रकार देवाच्या नजरेत नाही. देवानेच सगळे पाठविले एका नंतर एक कबूल पण त्यांनी वेगळे धर्म काढायला सांगितले नाही. आता मी रोमला असते कधी कधी, इटलीला असते तर तिथे त्यांनी मला सांगितले माझ्याशी वाद घातला की, 'आम्हाला एक धर्म नको आहे.' म्हटलं वेगळे वेगळे धर्म कशाला पाहिजेत? भांडायला? एक धर्म नको कारण मग भांडताच येत नाही ना! भांडणार कसे एका धर्मात असले तर. आणि हा धर्म म्हणजे स्वतःचा धर्म, स्वधर्म आहे. शिवाजी महाराजांनी सांगितलंय की 'स्वधर्म तो वाढवावा!' आता ते साक्षात्कारी होते आणि त्यांनी सांगितले आहे की तुम्ही स्वधर्म वाढवावा आणि तेच कार्य आम्ही करत आहोत. स्वधर्म वाढवा. एकदा स्वधर्म वाढविल्यावर तुम्हाला आश्चर्य वाटेल की तुम्ही कोणत्या अंधारात बसला होता आणि कोणती कर्मकांडे करीत बसला होता सकाळपासून संध्याकाळपर्यंत. त्याने काहीही लाभ होणार नाही. झाला आहे का आत्ता पर्यंत? आत्ता पर्यंत झाला का? टाळ कुटत तुम्ही पंढरीला जा नाहीतर इकडे तुम्ही मक्केला जा. सगळा एकच प्रकार आहे. आंधळ्यासारखे चालले. कुठे चालले तुम्ही? म्हणे मक्केला चाललो. काय आहे मक्केला? आम्हाला गेलचं पाहिजे. गेलं म्हणजे आम्ही हाजी होणार. म्हटलं हाजी-पाजी काही होत नाही तुम्ही. बेकारची गोष्ट आहे.

आता आपल्याला सांगितले तर आश्चर्य वाटेल की मक्केश्वर शिव आहेत. मुसलमानांना विचारा तुम्ही त्या दगडाला का पूजता? त्याच्याभोवती का फिरता? तुम्ही दगडाला मानत नाही ना? मग कशाला? पण आपल्या शास्त्रात लिहिलं आहे ते मक्केश्वर शिव आहेत. हिंडोलीला देवीचे तिथे मंदिर आहे म्हणजे माझे असे म्हणणे नाही की महम्मद साहेबांनी शिवाला कमी लेखलं आहे. बिलकूल नाही. कारण शिव म्हणजे शाश्वत, अनंत आहेत ते त्यांना तुम्ही म्हटलं की ते तुमच्या ख्रिस्ती धर्मात आहेत. अमक्या धर्मात आहेत ते सर्व धर्मात आहेत. पण धर्म कुठे आहे ते मला दाखवा. धर्मच कुठे नाही. सगळा अधर्म आहे. पैसे खाणे, वाटेल ते धंदे करणे, सगळीकडे हा प्रकार सुरू आहे.

म्हणे मला मंदिर बांधायचे आहे. कशाला? काही कमी आहेत का मंदिरे? म्हणे पैसे द्या माताजी आम्हाला मंदिर बांधायचे आहे. म्हटलं मुळीच बांधू नका. तुमच्या हृदयाची मंदिरे बांधा. हृदयामध्ये मंदिरे बांधली पाहिजेत. हृदयामध्ये देवाची मंदिरे जेव्हा बांधली जातील तेव्हा हे सगळे जे मूर्खपणाचे धंदे आहेत ते सुटणार

आहेत. ते सुटलेच पाहिजेत. नाहीतर भोगा त्याची फळं! ते भोग तर चालूच आहेत. आता भोगायचं काय तर परमानंद. परमेश्वर एक वेळ तुमच्यावर कृपा झाली आणि तुम्ही जर त्या परम चैतन्याशी एकरूप झालात तर मग काही नको. या सगळ्या सर्व तऱ्हेच्या विक्षिप्त खोट्या अगुरुबद्दल माझे एकच म्हणणे आहे की सगळ्यांनी सायन्सची भेट घ्यावी. सायन्सशी मुकाबला, सायंटिस्टशी मुकाबला करावा. जर सायंटिस्टबरोबर मुकाबला ते जिंकले तर खरे नाही तर खोटे. आमचे तर रात्रंदिवस सायंटिस्ट बरोबरच कार्य चालू आहे. मग ते मेडिकल सायन्स असेना का, फिजीक्सचे सायन्स असेना का कोणचेही सायन्स असले तरी आणि सगळ्यांनी सिद्ध केलं आहे. पण आपल्या इथले सायंटिस्ट अजून खालच्या लेव्हलवर आहेत असे मला वाटते. ते येणार नाहीत तिकडे विचारायला पण मी होते रुमानियाला. त्यांनी एक मेडिकल कॉन्फरन्स केली होती. तिथे मला बोलायला सांगितले. मी हे सांगितले लिब्ररच्या त्रासाने तुम्हाला काय त्रास होऊ शकतात.

आता हे सगळे ज्ञान सायन्सच्या पलीकडचे आहे. डोक्याच्या पलीकडचे आहे. बुद्धीच्या पलीकडचे आहे त्यांच्या. तर त्यांनी लगेच मला डॉक्टरेट दिली. खरी खुरी डॉक्टरेट दिली. मी काही त्यांच्या युनिव्हर्सिटीत शिकले नाही, काही नाही. म्हटलं, 'हे काय करता?' म्हणे माताजी, 'तुमचे माहिती आहे का कॉग्निटिव्ह सायन्सेस आहे.' आता आपल्या सायंटिस्टना हा शब्दही माहीत नाही की कॉग्निटिव्ह सायन्स म्हणजे काय? पण त्यांची मजल बघा कुठे गेलेली आहे की एक सायन्स असते ते कॉग्निटिव्ह सायन्स आहे. आईनस्टाईन ने सुद्धा म्हटलेलं आहे की एक टॉर्शन एरिया आहे जो असतो तेथून जे नॉलेज येते ते कॉग्निटिव्ह. पण इथे लोकांना समजतं का की कॉग्निटिव्ह सायन्स म्हणजे काय? ते कशाशी खातात? मोठ मोठे सायंटिस्ट बनून फिरतात. नुसते हे करून तुमच्या तोफा बनवून आणि त्याच्यावर ताण म्हणजे जे बनवतात स्पुटनिक सारख्या वस्तू, त्यांनी काय होणार आहे? त्याचा काय फायदा होणार आहे? त्यांनी सांगितलं श्री माताजी, तुमचे संबंध ज्ञान कॉग्निटिव्ह आहे. तुम्ही जे बोलता ते आम्ही सिद्ध करू शकतो. म्हटलं हो करा. ते तयार आहेत. ते सिद्ध झाल्यावर ते म्हणतात आम्ही काही मूर्ख नाही. ते तुम्ही जे म्हटलं ते खरे आहे. म्हणूनच आम्ही तुमच्या चरणी आलो.

तर जेवढं हे खोटे गुरू आहेत त्यांना म्हणावं, 'आधी तुम्ही सायंटिस्टच्या पुढे जा आणि सायंटिस्ट दोन दिवसात त्यांना ठीक करून देतील.' कबूल आहे की सायन्समध्ये नीति-अनीति वर काही लिहिले नाही. अनीति-नीति काय ते लिहिले नाही कबूल. पण सत्य आहे ते खोट्याला मानणारे लोक नाहीत. तेव्हा हे गुरू लोक तुम्हाला दिसतात ना चोहीकडे पसरलेले आणि जेवढे राजकारणी त्या गुरूंच्या मागे फिरत आहेत त्यांना म्हणावे, 'आधी त्यांची सायंटिस्टशी ओळख करून घ्या आणि सायंटिस्ट ना म्हणावे यांना बघा आता.' हिंदुस्थानातले सायंटिस्ट या लायकीचे आहेत का ते माहिती नाही, पण बाहेरच्या सायंटिस्टची मी गोष्ट सांगते. रशियातच तसं आहे. अहो, काय एकामागून एक लोक. असे एकाहून एक सायंटिस्ट आहेत. मी म्हटलं, 'तुम्ही हिंदुस्थानात या तुमची कदर होईल.' ते म्हणतात, 'आम्हाला आमच्या देशातच काम करायचंय.' काय त्यांची देशभक्ती! ते बघून मला आश्चर्य वाटते.

आम्ही वर्षानुवर्षे लढलो. आपल्याला स्वातंत्र्य मिळाले आणि आता लोकांची देशभक्ती गेली कुठे? ती नाहीच. लुप्तच झाली. पैसे खाणे, ज्याला पाहिले तो पैसे खातो. अहो जेवता का नाही? का पैसेच खातं राहता?

हा प्रकार बघून असं वाटतं की या देशातली अस्मिता ज्याला म्हणतात ती परत नष्ट झाली आहे. नाही तर हे असे कसे घडत आहे? बेचाळीस सालात आम्ही स्वतः लहान असताना आम्ही त्याच्यात उडी मारली असं म्हटलं पाहिजे आणि इतक्या लोकांची इतक्या लहान असूनही मी लीडर होते. मग छळलं, मला त्यांनी मारले कबूल आहे. काय करणार? तुम्ही जर कोणच्या चांगल्या कार्यासाठी आला तर होणारच आहे असं. पण तुमच्या पुण्यालाच कितीतरी भलते गुरू आले आणि इथे त्यांना तुम्ही केवढा वाव दिला. अजूनही लोक भगवी वस्त्रे घालून फिरत आहेत सगळीकडे. किती लाजिरवाणी गोष्ट आहे. आपण सत्याला धरून नाही आणि असत्याला इतक्या पटकन आपण पकडतो. आणि ते ही महाराष्ट्रात. अहो, काय हे! महाराष्ट्र म्हणजे केवढे मोठे राज्य! जसं नाव आहे महा+राष्ट्र तसेच आहे हे राज्य. मी तर मराठी भाषेचं फार गुणगान गाते. लोकांना सांगते तुम्हाला यायला फार कठीण आहे. पर्याय किती आहेत एक एक शब्द इतका अचूक आहे.

पण मराठी माणसाची स्थिती बघून आश्चर्य वाटतं. या गुरूच्या मागे धावले, त्या गुरूच्या मागे धावले काय करताहेत काय ते समजत नाही. आणि सगळे म्हणे 'आम्ही म्हणे सन्यास घेतला.' कशाला? आमच्या गुरूंना आम्ही सगळं काही दिलं. तुम्ही गुरू असून या गुरूला देता! हा संन्यासी, हा भामटा याला कशाला देता तुम्ही? तर (म्हणतात) 'आमच्या गुरूंना काही म्हणू नका.' म्हटलं का म्हणणार नाही? हा भामटा आहे, याला हा भामटा आहे असं मी नेहमी म्हणणार, मला कुणाची भीती नाही. पण सुटले ते, बरेच सुटले. पुण्याचे पुष्कळ (भामटे) आपले चंबू गबाळं घेऊन पळाले. पण तरीसुद्धा महाराष्ट्रात प्रत्येक गावात एक गुरू महाराज बसलेले आहेत. कधी काय म्हणतात तर कधी काय म्हणतात. पैसे खावच्या मागे. किती पैसे आणलेस बाबा तू? इथून सुरू.

तर सत्य जाणायचे म्हणजे अशाच माणसापासून जाणले पाहिजे जो तुम्हाला सत्य देईल. बेकारच्या लोकांच्या मागे जाऊन आपण काय मिळविणार? कधी कधी बघून फार दुःख होत होतं. चांगल्या चांगल्या घराण्यातले लोक, त्यांचे डोळे माझ्यासमोर असे असे फिरायला लागले. अहो, म्हटलं, 'तुमचे गुरू कोण?' 'ते फलाणे आमचे गुरू.' चांगले श्रीमंत लोक, आमचे म्हणे सगळे गुळवणी झाले. काही राहिलं नाही. एक पैसा राहिला नाही. आणि डोळे मात्र आमचे असे असे फिरतात. वा! वा! आता ते गुरू आहेत कुठे? म्हणे 'परमेश्वराकडे गेले' का नरकात गेले ते आधी पत्ता काढा. असले प्रकार! पुण्यातले चांगले चांगले, आपल्याला इन्टलेक्च्युअल्स म्हणविणारे त्यांची ही स्थिती, मग बिचान्या गरीबांची काय म्हणायची? परत किती तरी गोष्टी बोकाळल्या. त्या संबंध या पुण्यात कशा आल्या ते मला समजत नाही. पण याला पुण्यपट्टणम म्हटलेलं आहे. या पुण्यात या घाणेरड्या गोष्टी आल्या कुठून? म्हणजे आपली जी संस्कृती आहे ती मूर्खपणाची आहे की काय? हा संस्कृतीचा महासागर आहे. मला सांगितलं फॉरेनर्सनी माताजी, तुम्ही इंडियन कल्चरवर पुस्तक लिहा. म्हटलं झालं! एवढा महासागर कसा मी पोहून काढणार. अहो, एक एक गोष्टीचं इतकं बारीक विश्लेषण आहे म्हणजे हिंदू धर्म वगैरे नाही पण त्यातली तत्त्व विधाने आहेत. धर्म वगैरे नाही.

हिंदू आपल्याला कोणी म्हटलं? अलेक्झांडरने. तो सिंधू नदीवर आला. आता तो होता ग्रीक. त्याला काही 'स' म्हणता येईना. तो म्हणाला 'हिंदू' म्हणून आपण हिंदू. हिंदूशी संबंध नाही. ही आपली संस्कृती आहे. आणि आपल्या संस्कृतीत इतकं बारीक बारीक आहे, इतकं बारीक बारीक दिलेलं आहे पण ते रुजलं असलं तरी आता

आपण ते वापरत नाही. त्या संस्कृतीबद्दल सांगताच येणार नाही. कारण हा महासागर आहे. पण आता मी पुण्याला बघते ना सगळ्या बायका अमेरिकन कल्चरला मानतात. आधी अमेरिकेला जाऊन बघा काय स्थिती आहे. किती घरं मोडली ते बघा, तिथली मुलं ड्रग घेतात ते बघा! बायका दारू पितात. ते ऐकल्यावर मला आश्चर्य वाटलं! त्यांची काय स्थिती आहे ती बघा आणि ते आपल्या देशाकडे बघतात की आमची संस्कृती तिथे जायची त्याच्या आधी ते म्हणतील की आमचे साक्षात रूप इथे बसलेले आहे. हे जाणार कसं? आपल्याला म्हणजे अमेरिकन लोक फार चांगले वाटतात. सगळे कर्जाऊ (कर्जबाजारी) आहेत. तो देशसुद्धा कर्जाऊ आहे आणि त्या लोकांची डोकी उलटी आहेत. त्यांच्यातलं काहीही शिकायचं नाही. जे काही शिकायचं ते आपल्या आत आहे. जे काही ज्ञानाचे भंडार आहे ते आपल्या आतमध्ये आहे. ते मिळवायचे आहे. मला तर आश्चर्य वाटलं रस्त्यामध्ये मुलींना, बायकांना बघितलं, केस कापून एवढे एवढे स्कर्टस घालून, रंग आपला हिंदुस्थानीच आहे आणि चालल्या. ते म्हणे 'अमेरिकन आहेत म्हणे या' असे का! नको रे बाबा, ते अमेरिकन! घाणेरडे लोक आहेत. काही त्यांच्यापासून शिकण्यासारखं नाही. ते आमच्यापासून शिकण्यासाठी येतात. हजारो माणसं या देशात कशाला येतात हा विचार केला आहे का?

सत्य शोधायला ते हिंदुस्थानात येतात पण त्यांना कोणी नट कोणी गुरू पकडतो. एअरपोर्टवरच पकडतो आणि आले इथे. तुम्हाला आश्चर्य वाटेल आमचे फॉरेनहून सहजयोगी इथे येतात ते तुमच्या मातृभूमीला वंदन म्हणून वाकून मुके घेतात. महाराष्ट्रातूनच श्री माताजी आलेल्या आहेत. ही त्यांची कमाल बघा, त्यांची ओळख बघा. त्यांची समज बघा आणि आपल्याला आहे ती समज? सगळं मानलं तरी आपली संस्कृती गेली कुठे?

गांधीजींच्या बरोबर मी होते तेव्हा त्यांचं सहजयोगावरचं लक्ष होतं. त्यांनी सांगितलं की सर्व धर्मांचं तत्त्व काढून एकत्र केलं तर एक नवीन धर्म बनविता येईल. म्हटलं मी तेच करणार आहे. आणि तो धर्म म्हणजे सहज धर्म आहे. त्याच्यावर गांधीजी म्हणाले होते की हे अशक्य नाही. कारण आपली संस्कृती आहे हे अशक्य नाही. मुळीच अशक्य नाही आणि हे होऊ शकते. हे घटित होईल आपल्या संबंध शास्त्रात आत्मसाक्षात्कार झाला पाहिजे असं म्हटलं आहे. तसेच प्रत्येक धर्माच्या शास्त्रात हेच लिहीलं आहे. जे खोटं नाटं करीत बसतात ना त्यांचा धर्माशी काहीही संबंध नाही. सर्व धर्मात एकच गोष्ट लिहिलेली आहे की, आत्मसाक्षात्काराला प्राप्त करा. म्हणजे काय की हाच मार्ग असं लिहिलेलं आहे स्पष्ट.

सगळं लिहिलेलं असतानासुद्धा इकडे लोक समाजवाद म्हणतात. अहो, त्या समाजवादी रशियाला जाऊन बघा काय वाभाडे निघाले आहेत. कशाला समाजवाद घेऊन बसले आहेत. काही दाखवायला की आम्ही वेस्टर्न आहोत अहो तुम्ही जे आहात ते दाखवा. ते फार मोठे आहे आणि त्याची महत्ता सांगता येत नाही इतकी मोठी गोष्ट आहे ती.

मी लहानशी होते, सात वर्षांची तेव्हा गांधीजींजवळ गेले होते तर गांधीजी म्हणाले तुझा सहजयोग सुरू करू आपण. पहिल्यांदा स्वतंत्र व्हा. स्वतंत्र झाल्याशिवाय तुम्ही 'स्व' चे तंत्र कसे चालविणार? म्हणून स्वातंत्र्याच्या लढ्यात आम्ही भाग घेतला, मेहनत केली. पण आज बघतेय काय झालंय लोकांना, नवीनच शिंगे निघालीत. पण कसं काय झालं? एक त्याला कारण गांधीजींची एक चूक झाली त्यांनी जवाहरलालना आपल्या डोक्यावर

बसवले. हा काय हिंदुस्थानी होता? पक्का ब्रिटीश मनुष्य. त्याला काही सुद्धा माहिती नाही. गंधसुद्धा नाही आपल्या संस्कृतीबद्दल. ज्याला बिलकूल माहिती नाही अशा मनुष्याला कशाला आपल्या डोक्यावर बसवले माहिती नाही. दुसरा त्यांना मिळाला नव्हता का? ही एक चूक गांधीजींनी केली. आणि त्या चुकीची आजपर्यंत फळ आपण भोगतोय. लगेच सुरू झालं वेस्टर्नाइज्ड राहणं. सगळं काही वेस्टर्नाइज्ड असलं पाहिजे. अहो, या लोकांना अंधोळसुद्धा करता येत नाही, त्यांच्यापासून शिकण्यासारखं काय आहे? मला तर समजतच नाही लोक कसे या सर्व गोष्टींना आणि संस्कृतीला मान्य करतील? तिथे जाऊन बघा काय त्यांची स्थिती आहे! इंग्लंडला बघा, इंग्लंडला हजारोंनी मुलं ड्रग घेतात. एड्स, ड्रग आणि व्हायोलन्स तिन्ही गोष्टी इतक्या भयंकर आहेत तिथे! तुम्हाला आता इथे बसलेल्यांना काय सांगावं!

ते त्यातून घाबरून निघाले आणि सहजयोगात उतरले. त्यांनी सांगितलं, 'माताजी, तुम्ही हे सगळं काहीही आणू देऊ नका!' म्हटलं, 'नाही आणू देणार.' अहो, लहानश्या गोष्टीसुद्धा त्यांना माहीत नाहीत. फ्रान्समध्ये आम्ही महाराष्ट्रातल्या मुली पाठविल्या होत्या. त्या म्हणाल्या, 'माताजी, यांना काहीही माहिती नाही.' म्हटलं, 'असं का!' काय म्हणजे? अहो, बाहेरून येतात आणि एकदम पाणी पितात. म्हणजे तुम्ही कश्मीर मध्ये जा की इथे आपल्या महाराष्ट्रात असा, आपल्याला सगळ्यांना माहीत आहे की केव्हावर पाणी प्यायचे नाही. अशा लहान गोष्टींपासून मोठ्या गोष्टीपर्यंत सगळे आपल्याला माहिती आहे. मी जे म्हणते सगळं आपल्याला माहिती आहे की हा मूर्खपणा आहे. पण एवढं मात्र खरं की मी जे पाहिलेलं असून ते तुम्ही पाहिलेलं नाही म्हणजे झाकली मूठ सव्वा लाखाची, तसं आहे की तुम्हाला असं वाटतं पण या लोकांमध्ये अक्कल नाही. आणि ती अक्कल येणार कशी? त्यांना संस्कृतीच नाही. एवढ्या महासागराच्या संस्कृतीत राहून आपण जर मूर्खासारखे वागलात आणि उद्या तुमची मुलं जर ड्रग घेऊ लागली आणि हे सगळे धंदे करू लागली म्हणजे मग तुम्ही ओरडत बसाल. तिथे तर मुलांचा काय आई-वडिलांचाही ठिकाणा नाही. फॅमिली म्हणजे नाहीच. आणि अगदी बेशरम लोक आहेत याबाबतीत. येऊन स्पष्ट सांगतील की मी माझ्या बायकोला घटस्फोट दिला. असं का? मग आमचा नमस्कार.

हे असले इंग्लिश भाषा शिकून तुमचे जे वाभाडे निघाले आहेत त्याचं मात्र मला आश्चर्य वाटतं. इंग्लिश भाषा शिकायला काही नको. मी कधीच इंग्लिश भाषा शिकले नाही. मराठी शाळेत शिकले आणि मराठीतच शिकले सगळं. नंतर मग सायन्समध्ये सुद्धा इंग्लिश भाषा नव्हती आणि मेडिकललाही नव्हती. पण ते म्हणतात की मी अशी इंग्लिश बोलते की वा! अहो, या इंग्लिश भाषेमध्ये आहे काय दम! आत्म्याला स्पिरीट, दारूला स्पिरीट, परत भुतालाही स्पिरीट म्हणजे आत्मा आणि स्पिरीट एकच आहे का? तर म्हणाले आत्मा आणि स्पिरीट एकच असलं पाहिजे. म्हटलं अहो हे काय? आणि काय संपदा आहे आपली.

बरं या सर्व संस्कृतीतली संपदा किंवा गाभा काय आहे? तो आहे अध्यात्म. अध्यात्म हा त्याचा गाभा आहे. नुसतं शहाणपण मिरवणं, स्वतःला काही विशेष समजून घमेंड दाखविणं हा काही त्यातला अर्थ नाही. त्यातला जो गाभा आहे तो अध्यात्म आहे आणि त्या अध्यात्माची जी परिसीमा आहे तो आत्मसाक्षात्कार आहे हे जाणून घेतलं पाहिजे. अध्यात्माशिवाय नुसती बडबड करत रहायची, इकडे तिकडे जाऊन प्रवचने द्यायची, नंतर आणखी

काय काय प्रकार त्यांनी काहीही होत नाही. सतरा प्रवचने ऐकून सुद्धा तुम्ही जसेच्या तसे रहाणार. काही फायदा होणार नाही. कशाने फायदा होईल? तुमच्या आत्म्याच्या दर्शनाने फायदा होईल?

त्याच्या प्रकाशात त्या आत्म्याच्या प्रकाशात तुम्ही जेव्हा बघाल तेव्हा आश्चर्य वाटेल की नीर-क्षीर विवेक, पाणी एकीकडे आणि दूध एकीकडे जसं आहे वेगळं वेगळं अगदी साक्षात होईल तुमचं. तुम्ही चुकीचं काम करणारच नाही. तुमचा रस्ता चुकणारच नाही. म्हणून सांगायचं म्हणजे असं की आज ही वेळेची हाक आहे. आणि सगळेच तुम्ही म्हणताय की आज दोन हजार वर्षे संपत आहेत. त्याच्यानंतर सत्य युग येणार आहे. त्याच्यात जर टिकायचं असलं तर सत्यात उभं रहायला पाहिजे. हे फालतुचे आपले ढोंगीपणाचे प्रकार चालणार नाहीत. नुसतं अवास्तव बडबडणं, बोलणं आणि नुसतं दाखवणं की आम्ही शिक्षणात काहीतरी विशेष आहोत, काही चालणार नाही. तुम्ही सत्यावर उभे आहात का हे पाहिलं जाईल आणि जर सत्यावर उभे असाल तर तुम्हाला कोणी हात लावणार नाही. अहो, सापसुद्धा चावत नाही आमच्या सहजयोग्यांना. काही होत नाही त्यांना. ते म्हणतात, 'माताजी, तुमचे आम्हाला संरक्षण आहे. अहो, कसलं संरक्षण! तुम्ही स्वतःच पार झालेले, परमेश्वराच्या साम्राज्यात गेलेले, मी कसलं तुम्हाला संरक्षण देणारं! अशी एक नवीन स्थिती येणार आहे, एक नवीन जग तयार होणार आहे. त्या जगात ख्रिस्तांनी म्हटल्याप्रमाणे हे लास्ट जजमेंट आहे. जे उचलले गेले ते गेले. बाकीचे जाणार, संपणार, खानदानासहित, सर्व गर्भासहित आणि सर्व मूर्खपणासहित. तेव्हा मी आज मुद्दामहून तुम्हाला विशेष सांगायला आले आहे. विशेषतः महाराष्ट्राला!

पुणे शहर म्हणजे संबंध महाराष्ट्राचे हृदय आहे. पण इथे काय काय धंदे आले हे तुम्हाला माहीत आहे. ते सांगायला नको. आता पुढे मात्र याला पुण्यपट्टणम करून सोडायचे आणि पुण्यातच उतरलं पाहिजे. त्याच्यात काही तुम्हाला हे सोडा, ते सोडा, घर सोडा, बायकोला सोडा असं काही मी तुम्हाला म्हणत नाही. मी दारू सोडा असंसुद्धा म्हणत नाही. आपोआप दारू सुटते. आपोआप ड्रग सुटतो. सगळं काही सुटतं! हे मी काही तुम्हाला म्हणत नाही कारण एकदा स्वच्छ झाले, कमळासारखे वर आले मग काय रहाणार तुमच्यात घाण? अगदी निर्मळ होऊन जाणार. व्यवस्थित होऊन जाणार आणि हीच एक आईची इच्छा आहे. त्यासाठी मी धडपडते. आता माझं एवढं वय झालंय पण तरीसुद्धा मला सारखी धडपड वाटते की अजून काही झालं नाही. पूर्णपणे अजून लोकांच्या डोक्यात शिरलेलं नाही. जेव्हा मी तुमची वर्तमानपत्र वाचते तेव्हा मला वाटते काय चाललंय लोकांचा मूर्खपणा. आपापसात लाथा-बुक्क्या चालू आहेत. अहो, कुठे आलात तुम्ही! झाली ना आता २००० वर्षे पूर्ण व्हायला, अजूनही तेच सुरू. जातीयता, अमकं-तमकं हे काही नाहीच. हे असत्य आहे. कसली तरी ढोंगबाजी आहे. तसं काही नाही आहे.

आता हे सिद्ध करायचं तुमच्या हातात आहे. उगीचच माझ्या विरोधात या पुण्यात लोकांनी नुसत्या इतक्या कंड्या उठविल्या होत्या. त्याची मला काही पर्वा नाही. पण त्यांचं स्वतःच त्यांनी काय केलंय ते विचारून बघा. आता आमचा सहजयोग ऐंशी देशात चाललाय असं परवा हे लोक सांगत होते. मला माहिती नाही. तो कसा की एक मनुष्य पार झाला की तो जाऊन मग दुसऱ्याला पार करतो, मग तो दुसऱ्याला पार करतो असं करत करत ऐंशी देशात चालू आहे. पण ऐंशी देशात कुठेही वादावादी नाही, भांडणं नाहीत, पैसे खाणं नाही, काही नाही. हे कसं

शक्य आहे? आमचे तर दोन घरात राहत नाही. दोन माणसं एका घरात असली तरी तेही जमत नाही आणि हो ही विशेष पात्रता आली कशी आपल्यामध्ये? सामूहिक चेतना ही नवीन तऱ्हेची चेतना जी मानवी चेतनेच्या पलीकडे आहे ही जागृत झाल्यावर मग दुसरा कोण आहे? सगळे एकाच परमेश्वराच्या ठायी आहेत. आता परमेश्वराचं नाव काढलं म्हणजेसुद्धा पुष्कळ लोक उठून जायचे. जसा काही यांचा परमेश्वर दुष्मनच आहे की काय! अहो हे नसते बुद्धीचे चोचले बंद करून जे सत्य आहे ते बघा. फार झालं स्वतःला फार समजण्यात काही अर्थ नाही.

दुसरा अनुभव असा आहे, लोकांचं म्हणणं आहे महाराष्ट्रीयन लोक घमंडी आहेत. ते फार गर्विष्ठ आहेत. म्हटलं तसं काही नाही बरं. ते म्हणतात एखादा साधारण तोलाचा मनुष्य कप्तान असला मिलीटरीमध्ये तर तो कसा छाती काढून चालतो पण इकडे नॉर्थ इंडिया मध्ये अगदी उंदरासारखे बसतात तुमच्यासमोर. म्हटलं बाबा, आता मी काय करणार. तिथे म्हणे भयंकर लोकांना स्वतःबद्दल घमेंड. आम्ही म्हणजे कोण? शिवाजीचे दत्तक पुत्र आहेत सगळे. तेव्हा लक्षात घ्यायचं. जोपर्यंत तुमच्यात आत्म्याचा आनंद येणार नाही, स्वतःचं स्वरूप दिसणार नाही तोपर्यंत हे जे दैवी गुण म्हटलेत ते तुमच्यात प्रकाशित होणार नाहीत. एकदा तो प्रकाश तुमच्यात आला, कुंडलिनीच्या जागरणाने तुम्ही जर या चारीकडे पसरलेल्या परमेश्वराच्या साम्राज्यात उतरलात तर तुम्हाला आश्चर्य वाटेल हे कसं झालं, मी इथे कसा आलो? अहो, पण तुमच्यात आहेच ते. हे सिद्ध आहे. हा जन्मसिद्ध अधिकार तुमच्यामध्ये आहे. हा योग तुम्ही प्राप्त करावा. त्याच्यासाठी काही विशेष करायला नको. काही द्यायला नको. फक्त घ्यायला हवं. घेणं म्हणजे असं की थोडे नम्रपणे बसायला हवं. उद्धट माणूस असला तर त्याची कुंडलिनी कितीही ओढली तरी जागृतच होत नाही. पण तोच नम्र मनुष्य असला तर पटकन जागृत होते. तुम्ही सगळ्यांनी आपली कुंडलिनी जागृत करून घ्यावी ही माझी विनंती आहे. दुसरं मला काहीही नको. हे एकदा पाहिलं मी की मग बस झालं.

पुण्यात मी येऊन राहिले त्याच्या आधीसुद्धा बऱ्याच वर्षांपासून मी इथे मेहनत करत आहे. मागल्या वर्षी फक्त आले नाही तरी या वेळेला इतका उत्साह आहे लोकांना. फारच उत्साहात मला एअरपोर्टवर दिसले. फारच आनंद झाला. आणि त्या आनंदातच मी म्हणते तुम्ही सगळ्यांनी असला आनंद उचलावा. प्रेमाचा आनंद उचलायचा असला हे निर्वाज्य प्रेम परमेश्वराचं आहे जे प्राप्त झालं पाहिजे आणि ते अगदी सहज आहे. अगदी सहज आहे ते आपल्या सगळ्यांमध्ये आहे. सगळ्यांना माझा अनंत आशीर्वाद आहे. कृपा करून हा आशीर्वाद स्वीकार करावा.

यानंतर श्री मातार्जींनी सर्वांना कुंडलिनी जागृती दिली. नंतर त्या म्हणाल्या, “आता याची वाढ झाली पाहिजे. बी जरी रुजलं आणि अंकुरित झालं तरी त्याला वाढवलं पाहिजे. फार त्याला मेहनत करायला नको. एक महिन्यात तुम्ही अगदी त्याचे गुरू होऊन जाल. तुम्हीच स्वतःचे गुरू व्हाल. तेव्हा आमची बरीच केंद्रं आहेत इथे पुण्याला. इथली तरुण मुलं फार कार्य करीत आहेत. तसेच बरेच लोक आहेत अनुभवी. ते ही फार कार्य करतात. तेव्हा आपण सर्वांनी पूर्णपणे लक्ष घालून हे कार्य करावं. सांगायचं म्हणजे असं की याला तुम्हाला पैसे द्यायचे नाहीत. पैशाचा काही संबंध नाही. फक्त आपली जागृती घ्या आणि त्या जागृतीला पुढे वाढवत सहजयोगात या. म्हणजे साऱ्या जगातले जितके सहजयोगी आहेत ते आणि तुम्ही एक व्हाल. असा एक नवीन संसार एक नवीन जग, एक नवीन आभाळ, आकाश सगळं बनवायचं आहे.”

आता यांनी महाराष्ट्रीय चळवळीची गोष्ट केलीय ही खरी आहे. तेव्हा आम्ही फार लहान होतो. माझे वडील म्हणजे फार मोठे देशभक्त होते. आईसुद्धा. आणखी बेचाळीस सालात जे मी कार्य करीत होते तर त्याबद्दल आई माझ्या वडिलांना पत्र लिहून पाठवीत होती काही तरी. तर ते विनोबाजींनी वाचलं. विनोबाजी समजले गांधीवादी. तर आम्हाला असं कळलं आमची सगळी मंडळी तिथून वेलोर जेलला जाणार आहेत. सगळे जेवढे काही प्रिझनर्स होते ते वेलोर जेलला जाणार आहेत. तर आम्ही लोक स्टेशनवर गेलो. तिथे ते सगळे लोक बसलेले होते. तर विनोबांनी मला बोलावून इतकं लेक्चर दिलं. माझे वडील तिथे उभे राहून ऐकत होते. ते म्हणाले या म्हाताऱ्याचं काही ऐकू नकोस. मला तुझ्याबद्दल फार गर्व वाटतो आणि माझी सर्व मुलं अशी झाली तर मी फारच आनंदीत होईन. स्वतः जेलला चालले होते आणि असं त्यांनी मला सांगितलं. त्यावेळेला त्यांची देशभक्ती म्हणजे भयंकर. ते मला आता कधी कधी फार दुःख होतं. वंदेमातरम् म्हणायचं नाही. अहो, म्हटलं हे वंदेमातरम् म्हणून आम्ही लढाया केल्या. पण आज म्हणतात वंदेमातरम् म्हणायचं नाही. म्हणजे काय झालंय तुम्हाला. तुम्ही काय केलं भारताच्या स्वातंत्र्यासाठी, तुम्ही केलं काय? तुमचा अधिकार काय? उठले आपले वंदेमातरम् म्हणायला नको. तर मला आठवलं माझे वडील हातात झेंडा घेऊन हायकोर्टवर चढले. तर त्यांना गोळी लागली इथे इथे गोळी लागली. आणि घळाघळा रक्त वाहू लागलं. तसेच ते वर चढले आणि त्यांनी झेंडा लावला आणि जेव्हा फडकला झेंडा तेव्हा खाली उतरले आणि आम्हाला सांगून गेले तुम्ही नुसतं वंदेमातरम् म्हणत रहा. त्यांना गाण्याचा फार शौक होता. वंदेमातरम् अगदी बरोबर म्हटले पाहिजे. वंदेमातरम् आम्ही म्हणत राहिलो आणि ते खाली उतरले आणि आज हे म्हणतात वंदेमातरम् म्हणू नका. मला समजत नाही आपल्याला झालंय काय? सगळं विसरूनच गेलोय आपण. तेव्हा हिंदू नव्हता, मुसलमान नव्हता, सगळे मिळून देशाला स्वातंत्र्य मिळालं पाहिजे इकडे लागले होते. आता हा सगळा मूर्खपणा कोठून सुचला?

वैसे तो मैं हिंदी में हमेशा बाते करती रहती हूँ, पर कम से कम पूना में आकर मराठी में बात करू। नहीं तो मैं मराठी भाषाही भूल जाऊंगी इसलिए आशा है आपने समझा होगा और आप पूना में इतने दिन से रहते हैं, आपको मराठी सीखनी चाहिए। ऐसी कठिन है भाषा। मैं जानती हूँ पर कोशिश करने से आप सीख सकते हैं। सीखने में कोई हर्ज नहीं। सबको मेरा अनंत आशीर्वाद।

अभी वंदेमातरम् करो। त्यांचं म्हणणं आधी वंदेमातरम् म्हणून घ्यावं मग कवाली होईल. सगळ्यांनी उभे रहावे.

(यानंतर वंदेमातरम् होऊन नंतर कवालीचा कार्यक्रम झाला.)

HINDI TRANSLATION

(Marathi Talk)

सत्य साधकों को हमारा प्रणाम!

इसके पहले भी मैंने कई बार आपको सत्य के बारे में बताया है। सत्य क्या है? सत्य और असत्य इन दोनों में क्या अन्तर है, ये कैसे जान सकते हैं। इसके बारे में मैंने बहुत अच्छी तरह से समझाया है। सबसे पहले इस पुणे में या पुण्यपट्टणम् में हम सत्य क्यों खोज रहे हैं, यह जानना जरूरी है। आज के इस कलियुग में ऐसी-ऐसी घटनाएँ होने लगी हैं कि मनुष्य घबराने लगा है। उसकी समझ में नहीं आ रहा है कि यह क्या हो रहा है और कलियुग की यही विशेषता है कि मनुष्य संभ्रान्ति की स्थिति में घिरा हुआ है। इस स्थिति में आकर वह घबरा जाता है। उसे पता ही नहीं चलता कि सत्य क्या चीज़ है? मैं कहाँ जा रहा हूँ? दुनिया कहाँ जा रही है? इस तरह के प्रश्नों से वह घिरा रहता है। ऐसी हालत सिर्फ महाराष्ट्र में नहीं, बल्कि पूरे भारतवर्ष में, पूरी दुनिया में है। पूरी दुनिया को इस कलियुग की महिमा की जानकारी हो रही है।

नल और दमयंती का जो बिछड़ना हुआ था वह कलियुग के कारण ही था और एक बार यह कलियुग नल के हाथों पकड़ा गया। उसने (नल ने) कहा, 'मैं तुम्हारा सर्वनाश कर दूँगा ताकि किसी को भी तुमसे परेशानी न हो। कोई तकलीफ न हो।' तब कलियुग ने नल से कहा कि, 'पहले तुम मेरी महिमा सुनो। वह सुनने के बाद भी अगर तुम मुझे मारना चाहते हो तो मार सकते हो।' तब नल ने कहा कि, 'तुम्हारा क्या महत्व है? क्या महत्व है तुम्हारा?' तो कलियुग ने कहा, 'मेरा यह महत्व है कि जब मेरा राज आएगा याने कि जब कलियुग आएगा तब सारे लोग संभ्रान्तित अवस्था में रहेंगे। यही सत्य है। मगर इसी से उनकी इच्छा प्रबल हो जाएगी कि हम ये खोज निकालें कि यह मानवीय जीवन क्या है? हम यहाँ क्यों आये हैं? इसके आगे हमें क्या करना है? और इसी खोज में जो गिरि-कन्दरों में ईश्वर की खोज कर रहे हैं, या सत्य की खोज कर रहे हैं, परम को ढूँढ़ रहे हैं उन्हें इसका सहज ही लाभ होगा, इसका अनुभव होगा। अनुभूति होना यही सच की पहचान है। अनुभूति के सिवाय किसी चीज़ पर अपनी जान न्योछावर करना यह बात ठीक नहीं है।

जब मैंने महाराष्ट्र में कार्य आरम्भ किया तब मुझे सबने बताया कि, 'माताजी, यहाँ आपको पायली के पचास गुरु मिलेंगे।' (पायली का मतलब एक माप होता है। एक माप के आपको पचासों गुरु मिलेंगे।) मैंने कहा, 'अब क्या होगा? लोगों का क्या! हमारे ये गुरु, हमारे वो गुरु। उन गुरुओं से आपको क्या कोई लाभ हुआ है क्या? क्या उन्होंने आपको कुछ अनुभव कराया? या कोई दान दिया है? आप क्यों उनके पीछे-पीछे दौड़ रहे हो?' ऐसा कहीं लिखा नहीं है कि गुरु को खोजना ही है। खोजना तो है ही, पर जो आपके सामने आकर खड़ा हो जाये, आप उसे गुरु कैसे कह सकते हो? आजकल इन गुरुओं ने पुणे में धूम मचा रखी है, इसमें कोई सन्देह नहीं है। मेरे आने के बाद वे सारे मुझ पर बरस पड़े। इसका मुझे कोई बुरा नहीं लगा। मुझे पता था कि यहाँ पचासों गुरु हैं। आगे चलकर मेरी समझ में यह आया कि, यहाँ लोगों को बहुत ही कष्ट हैं, बहुत ही तकलीफें हैं, पीड़ाएँ हैं, बाधाएँ हैं और

अनेक प्रकार की परेशानियों से पीड़ित लोग जब सत्य से परिचित होंगे तब वे सहजयोग में प्रवेश करेंगे और उसका आनन्द भी उठावेंगे। इस सागर में आने के बाद ही 'आनन्द क्या होता है' इसे समझेंगे। तब जाकर मैंने किसी तरह धीरे-धीरे सहजयोग का प्रचार शुरू कर दिया। आज देख रही हूँ इतनी तादाद में आप लोग आये हैं, इसे देखकर मुझे खुशी हो रही है। जब मैं कल आयी तो आप सब लोग हवाईअड्डे पर (एअरपोर्ट) आये और जिस उत्साह से आपने मेरा अभिनन्दन किया, मेरी तो आँखें भर आयी क्योंकि मैंने जिन्दगी में कभी सोचा नहीं था कि मेरे कार्य को इतनी गति मिलेगी। तब यह जो हुआ आपकी मेहरबानी से हुआ। अब ये कहना चाहिए कि आप पुणे वालों की कृपा ही है और उनकी कृपा से यह घटित हुआ है।

इस कार्य में किस प्रकार के भ्रम निर्माण होते हैं यह जान लेना आवश्यक है। पहला भ्रम तो ये होता है कि पैसा ही सब कुछ है। पैसा कमाया, बस हो गया। पैसे के सामने बाकी कुछ भी नहीं। पैसा या हम कहें भौतिकवाद। ये कलि का ही अवतार है। भौतिकवाद का मतलब होता है कि पैसे के लिए चाहे जो करना। किसी का भी गला काटो, जो दिल में आये वही करो। पैसा मिला तो सब कुछ मिला। यही पैसा जो अपने सिर पर बैठा हुआ है, वह सर्व गुरुओं से भी बढ़कर है। ऐसे में पैसे के लिए कुछ भी धंधा करो। चाहे कैसा भी बर्ताव करो। इससे कोई फर्क नहीं पड़ता। लेकिन पैसा चाहिए।

इतना पैसा-पैसा कर रहे हैं, मगर मैं पुणे में आज देख रही हूँ कि एक भी फ्लैट बिक नहीं रहा है। कहते हैं कि लोगों के पास पैसा ही नहीं है फ्लैट खरीदने के लिए। तो ये सारा पैसा गया कहाँ? पैसा-पैसा करते-करते आज ये हालत हो गयी है। इससे पहले तो इतनी बुरी हालत नहीं थी। ऐसी हालत कैसे हुई, यह मैं नहीं बता सकती। मगर मैं इतना जरूर कह सकती हूँ कि पैसे से कोई सुख, समाधान और मनःशान्ति नहीं मिलती। कभी भी नहीं मिल सकती। आज अगर आपको एक नया घर बाँधने की इच्छा हुई, आपने बाँध भी लिया, मगर आपने इसका उपभोग नहीं लिया, फिर मन करेगा गाड़ी खरीदें, गाड़ी भी खरीद ली। अब आपको हवाई जहाज तक पहुँचना है। यह जो पैसे के लिए भागादौड़ी हो रही है इससे तो ये सिद्ध हो रहा है कि सुख पैसे में नहीं है। तो सुख किसमें है? सुख आत्मानन्द में है। आत्मा का जो आनन्द है वही सबसे सुखदायक है और शीतल है।

तो अब यह समय (आत्मानन्द का) आ गया है, क्योंकि कलयुग खत्म हो गया है। वह (कलयुग) खत्म हो गया है, उसकी पकड़ खत्म हो गयी। अब लोगों की समझ में यह बात आ रही है और मनुष्य अब आत्मानुभव के लिए तैयार है। इस महाराष्ट्र में अनेक गुरु और संत हो गये हैं। बहुत बड़े-बड़े लोग आये, परन्तु उनको बहुत सताया गया, किसी का भी कुछ नहीं सुना। सबको सता-सता कर तंग किया गया। उनकी जगह पर अगर कोई और होता तो कहता मुझे साधु-संत नहीं बनना। यही हालात थे, तब इतनी भी अकल लोगों में नहीं थी कि साधु किसे कहते हैं? गलत लोगों के साथ रहना, गलत लोगों के साथ सम्बन्ध रखना, उनके पीछे-पीछे भागना। जो सच्चे हैं उनके साथ अच्छे सम्बन्ध ना रखना-इस तरह का माहौल था उस वक्त। अब यह स्थिति बदल रही है।

अपने जो षड़रिपु हैं, उनका कार्य जोर से शुरू था। अब धीरे-धीरे शान्त हो रहा है क्योंकि सामने दिख रहा है कि इससे (षड़रिपु) कोई फायदा नहीं होने वाला है हमें। इससे कुछ सुख नहीं मिलेगा, आनन्द नहीं मिलेगा। पर फिर भी मनुष्य खोज रहा है कि आनन्द कहाँ है? सुख किसमें है? खोजते-खोजते उसे पता चलता है कि आत्मा

का दर्शन होना जरूरी है। उसके दर्शन के बिना उसे कोई आनन्द प्राप्त नहीं होने वाला है।

मेरे कहने का मतलब ये है कि अपने यहाँ इतने साधु-सन्त हो कर गये हैं और लोग उनको सताते ही थे। पर उन्होंने (सन्तों ने) ही बताया है कि, 'कोई बात नहीं, आप ईश्वर का नाम लेते रहो, पांडुरंग, पांडुरंग।' तो लोग चले मंजीरे बजाते हुए उधर, वारकरी बनकर। अब हुआ ये है कि, आपने बहुत मंजीरे बजाये हैं। आपने बहुत कुछ किया है, पूरे दुनियाभर के मन्दिरों का दर्शन आप करके आये हैं। क्या आप जिन्दगीभर यही करते रहोगे? इसके आगे भी एक सीढ़ी है जो कि तैयार है, तो क्यों ना हम चढ़ जाय? और इसके आगे की सीढ़ी है सहजयोग की। सहजयोग में अब तक आपने जो इच्छा की है, जो भी आपने माँगा और जो आपका लक्ष्य था वही सिद्ध करना है और कुछ नहीं करना है क्योंकि आप में शक्ति है, कुण्डलिनी शक्ति है। मगर आप तो जिद करके बैठे हो। यहाँ पर कुछ लोग आकर बैठे हैं, जिन्होंने कहा, 'हम आपको एक लाख रुपये देंगे। आप हमारी कुण्डलिनी शक्ति जागृत कीजिए।' मैंने कहा, 'आप ही दो लाख रुपये लीजिए और मुझे कुण्डलिनी जागृत करने दीजिए।' क्या कभी पैसे से कुण्डलिनी शक्ति जागृत होती है! यह तो जीवन्त कार्य है। अगर एक बीज को आपने जमीन में बो दिया और उसके सामने जाकर खड़े होकर आपने कहा, 'यह एक लाख रुपये ले लो और पेड़ का निर्माण करो।' वह पेड़ तो कहेगा, 'आप वापस जाओ। आपको अकल नहीं है। यह तो जीवन्त कार्य है।' जीवन्त कार्य का मतलब होता है; आपकी कुण्डलिनी का जागरण। यह कार्य कई बार इस महाराष्ट्र में हुआ है। मगर पुराने जमाने में ऐसी परम्परा थी कि, एक (गुरु) ने एक (शिष्य) ही को जागृति देनी है। उससे अधिक लोगों को नहीं। बहुत अच्छी तरह से उनकी (शिष्यों की) धुलाई कर करके आखिर में एक इन्सान मिलता था, जिसे जागृति दी जाती थी।

परन्तु श्री ज्ञानेश्वरजी की कृपा से बारहवीं सदी में उन्होंने अपनी ज्ञानेश्वरी में साफ-साफ लिखा है छोटे अध्याय में, कि कुण्डलिनी नाम की शक्ति है। उसके पहले आपके यहाँ के लोगों को कुण्डली और कुण्डलिनी इन दोनों में क्या अन्तर है ये पता नहीं था। और यह शक्ति हम सबमें स्थित है। आपकी चाहे जो जाति हो, ब्राह्मण हो, शुद्र हो। यह जाति तो मानव ने बनाई है, वैसे तो कोई शुद्र या ब्राह्मण नहीं होता। इस विश्व में ऐसा भी कुछ है, ये मैं नहीं मानती और ऐसा (जातिवाद) किसीने भी माना नहीं है। साधु-सन्तों ने भी कभी स्वीकार नहीं किया। ये आप सबको भी पता है। ऐसे तो कई साधु-सन्त उदाहरण के तौर पर हैं। अब मैं आपको उनके बारे में नहीं बताऊँगी, मगर आपको सब पता है। श्री राम जिनकी आज नवमी है, उन्होंने भी एक भिलनी के हाथ से झूठे बेर बड़े प्रेम और आनन्द से खाये थे। इसमें उन्होंने क्या सिद्ध किया? यही कि यह जातियाँ, उँच-नीच ऐसा कुछ नहीं होता है। सब मानवजाति एक है। सबमें कुण्डलिनी स्थित होती है। सबमें यह कुण्डलिनी स्थित है तो आप ऐसे कैसे कह सकते हो कि, आप की यह जाति है, उसकी वह जाति है। बाद में लोगों ने तो कुछ ऐसा ही (जातिवादी) विचित्र शुरु कर दिया मगर सब मानवजाति एक है, यह बात सहजयोग सिद्ध कर सकता है क्योंकि यह कुण्डलिनी शक्ति सब में स्थित है। चाहे वह मनुष्य विलायत से हो या हिन्दुस्थान से हो। सब में अगर यह कुण्डलिनी स्थित है, तो वह इन्सान ऊँच-नीच, इस जाति से, उस जाति से यह कैसे हो सकता है? मैं यह बिल्कुल स्वीकार नहीं करती। आप भी अगर इस बात को ना मानें तो अच्छा है। इसके लिए तो यहाँ पर शोर है धर्मांतर का। धर्मांतर नहीं करना है। सहजयोग याने धर्मांतर है यह बात सही है। ये बात मैं पहले ही बता देती हूँ कि धर्मान्तर की धर्म केवल भ्रामिक

कल्पना मात्र होती है। उस भ्रामिक कल्पना को तोड़कर जो सच्चा धर्म होता है वो हममें जागृत होता है। जो सच्चा धर्म होता है वो हम में जागृत होता है। आत्मा का जो धर्म है वो हम में जागृत होता है और यह उपरी चीज़ें जो हैं फलौना-वलाँना जिसके भरोसे यह राजनीति वाले लोग अपना पेट भर रहे हैं, वो सब बेकार है। मूर्खता वाली बात है। एक दिन ऐसा आएगा जो पार हो जाएंगे, सहजयोग में कुण्डलिनी जागृति जिनकी होगी, एक बार जिनका सम्बन्ध चैतन्य से होता है तो यह जात-पात कुछ नहीं रह जाता है। मूर्खता की बातें हैं।

तो ये जो उत्थान का समय आया है जिसे बाइबल में कहा गया है कि, 'It is your last judgement, resurrection' और कुरान में इसे कियामा कहा गया है और इन्होंने जो भी लक्षण बताये हैं वो सभी लक्षण साक्षात् (इसमें) है। इसके बाद आपको पता चलेगा कि यह मुसलमान, ईसाई, हिन्दू इस किस्म के कोई भी प्रकार ईश्वर की नज़र में नहीं होते। ईश्वर ने ही इन सबको एक के बाद एक भेजा है। सब कबूल है मगर उन्होंने (ईश्वर ने) इस प्रकार के अलग-अलग धर्म बनाने के लिए नहीं कहा था। अब मैं कभी-कभी रोम में होती हूँ, कभी इटली में तो वहाँ पर मेरे साथ उन्होंने बहस की कि, 'हमें एक धर्म नहीं चाहिए।' तो मैंने कहा, 'अलग-अलग धर्म भी क्यों चाहिए? झगड़ा करने के लिए? एक ही धर्म नहीं क्योंकि फिर झगड़ा ही नहीं कर सकते। एक ही धर्म में कैसे लड़ सकते हैं?'

यह धर्म 'स्व' का धर्म है। शिवाजी महाराज ने बताया, '**स्वधर्म को बढ़ाइये।**' वे तो साक्षात् साक्षात्कारी थे और उन्होंने बताया है कि, आप 'स्व' के धर्म को बढ़ाइये और हम यही कार्य कर रहे हैं। आप 'स्व' के धर्म को बढ़ाइये। एक बार इस 'स्व' के धर्म को बढ़ायेंगे तो आपको आश्चर्य होगा कि अब तक आप किस अंधःकार में बैठे थे। और सुबह से लेकर शाम तक आप कौन से कर्मकाण्ड में फँसे हुए थे। इससे आपको कोई भी लाभ नहीं होने वाला। अब तक कुछ हुआ है क्या? क्या अब तक कुछ हुआ है? मँजिरे को बजाते हुए आप पंढरी (पंढरपुर) जाइये या मक्का जाइये। सब तरफ एक ही प्रकार है। अंधों की तरह चल पड़ते हैं। कहाँ जा रहे हो? कह रहे हैं मक्का को चले हम। क्या है मक्का में? 'हमें तो जाना ही है, जाने से हम हाजी हो जाएंगे।' 'हाजी-पाजी आप कुछ नहीं होने वाले। बेकार की बातें हैं ये सब।'

अब अगर आपको बताया जाये कि, 'मक्केश्वर ही शिव हैं' तो आपको आश्चर्य होगा। मुसलमानों को आप पूछिए कि 'आप उस पत्थर की पूजा क्यों करते हो? उसके इर्द-गिर्द क्यों घूमते हो? आप तो पत्थर को नहीं मानते, तो फिर किसलिए?' परन्तु अपने शास्त्रों में लिखा हुआ है कि मक्केश्वर ही शिव हैं। वहाँ हिंडोलीला देवी का मन्दिर है। मेरे कहने का मतलब ये नहीं है कि, मोहम्मद साहब ने शिव को कभी कम समझा है, बिल्कुल नहीं क्योंकि शिव शाश्वत हैं, अनन्त हैं। उनको आप अगर कहें कि वे ईसाई धर्म में हैं, इस धर्म में है, उस धर्म में है। वे सभी धर्म में हैं। पर धर्म कहाँ है ये आप मुझे दिखाइये। धर्म ही नहीं रहा अब। सब तरफ अधर्म फैला हुआ है। पैसा खाना, उल्टे धंधे करना ये प्रकार चल रहे हैं।

कहते हैं कि हमें मन्दिर बनाना है। किसलिए? मन्दिरों की यहाँ क्या कमी है? कहते हैं, 'माताजी, पैसे दीजिए, मन्दिर बनवाना है।' कहा, 'बिल्कुल मत बनाओ।' पहले आप अपने हृदय के मन्दिर बंधवाओ। अपने हृदय में ईश्वर का मन्दिर जब बनायेंगे तब कहीं जाकर यह उल्टे धंधे छूट जाएंगे। छूटने ही चाहिए, वरना तो भुगतो उसके

फल। उसकी भुगतान तो चल ही रही है। अब हमें अगर भोगना है तो वह है परमानन्द को। एक बार ईश्वर की कृपा आप पर हो गयी और उस परम चैतन्य से आपका अगर सम्बन्ध जुड़ जाता है तो फिर और किसी चीज़ की जरूरत नहीं रहती। इन सभी प्रकार के झूठे अगुरुओं के बारे में मेरा एक ही कहना है कि सब को विज्ञान से परिचित होना चाहिए, विज्ञान से मुकाबला करना चाहिए, वैज्ञानिकों से मुकाबला करना चाहिए। अगर वे वैज्ञानिकों से जीत जाते हैं तो फिर वो सच्चे हैं, नहीं तो वो झूठे। हमारा तो रात-दिन इन वैज्ञानिकों के साथ ही कार्य चलता रहता है। फिर चाहे वह वैद्यकशास्त्र हो या भौतिक विज्ञान हो या कोई अन्य भी शास्त्र हो सभी ने सिद्ध किया है। मगर मुझे ऐसा महसूस होता है कि, अपने यहाँ के वैज्ञानिक अभी भी निचले स्तर पर ही हैं। वे आएंगे नहीं पूछने वहाँ। मैं थी रूमानिया में, उन्होंने (रूमानिया वालों ने) एक वैद्यकशास्त्र सम्मेलन आयोजित किया था। वहाँ मुझे बात करने के लिए कहा गया था। तब मैंने उन्हें बताया कि यकृत की तकलीफों से क्या-क्या समस्याएँ होती हैं।

अब ये सारा ज्ञान, विज्ञान से भी परे है, बुद्धि से परे है। उनकी बुद्धि से भी परे है, उन्होंने मुझे एकदम ही डॉक्टरेट की उपाधि प्रदान की। असल में उन्होंने डॉक्टरेट की उपाधि दी। मैं तो उनके विश्वविद्यालय में पढ़ी हुई भी नहीं थी। कुछ नहीं। मैंने कहा, 'आप ये क्या कर रहे हो?' उन्होंने कहा कि, 'माताजी, आपकी दी हुई यह जानकारी कॉग्निटिव साइन्स है (याने बोध-प्रक्रिया सम्बन्धित विज्ञान)।' अब अपने यहाँ के वैज्ञानिकों को कॉग्निटिव साइन्स का अर्थ तक भी पता है क्या! मगर उनका (रूमानिया के साइन्टिस्ट) ज्ञान देखिए कहाँ तक है। एक विज्ञान (साइन्स) भी होता है, जो कि कॉग्निटिव साइन्स है। आइन्स्टाइन ने भी कहा है कि जो एक टॉर्शन एरिया होता है, उसमें से जो जानकारी निकलती है वह है कॉग्निटिव। मगर यहाँ के लोगों को समझता भी है क्या कि, कॉग्निटिव साइन्स होता क्या है! बड़े-बड़े साइन्टिस्ट बनते फिरते हैं। उससे क्या फायदा होने वाला है। उन्होंने (रूमानिया के साइन्टिस्टों ने) कहा, 'माताजी, आपका यह सभी ज्ञान कॉग्निटिव है। आप जो ये सब बता रही हैं उसे हम सिद्ध कर सकते हैं।' मैंने कहा, 'करो।' वे इस बात के लिए तैयार हो गये। जब वह सिद्ध हो गया तब वो कहते हैं कि हम मूर्ख नहीं हैं। आपने जो कहा है वह सत्य है और इसलिए हम आपके चरणों में आये हैं।

तो ये जितने भी गलत गुरु हैं उनसे कहिए कि, 'पहले आप वैज्ञानिकों के सामने जाईए। दो दिनों में वो वैज्ञानिक आपको ठीक करेंगे।' कबूल है कि विज्ञान में नीति-अनीति पर कुछ नहीं लिखा हुआ है। पर ये भी सच है कि वे (वैज्ञानिक) झूठ को मानने वालों में से नहीं हैं। तो ये जो गुरु आपको दिखाई दे रहे हैं, जो चारों ओर घूम रहे हैं और ये जितने भी राजनीति वाले उन गुरुओं के पीछे-पीछे घूम रहे हैं, उन्हें कहिये कि, 'पहले इनको (गुरुओं को) वैज्ञानिकों से परिचय करा दें और उन वैज्ञानिकों से कहिये कि अब इन्हें (गुरुओं को) देख लें।' हिन्दुस्तान में स्थित वैज्ञानिक इस लायक है या नहीं इस से मैं वाकिफ नहीं हूँ, मगर मैं बाहर के वैज्ञानिकों के बारे में बता सकती हूँ। रशिया में तो ऐसे हैं कि वे लोग तो एकसे बढ़कर एक हैं। एक से बढ़कर एक वैज्ञानिक हैं। मैंने कहा, 'आप लोग हिन्दुस्तान आइए आपकी कदर की जाएगी।' वे कहते हैं, 'हमें हमारे ही देश में काम करना है।' क्या उनकी देशभक्ति है! उसे देखकर आश्चर्य हुआ। हम सालों साल लड़ते रहे हैं। हमें स्वातंत्र्य मिला। अब इन लोगों की देशभक्ति गयी कहाँ? वे है ही नहीं। बिल्कुल अदृश्य हो गयी है। पैसा खाते रहते हैं। जिसे देखो वही पैसा खाता रहता है। कुछ खाना-वाना खाते भी हो या नहीं? या सिर्फ पैसा ही खाते हो? यह सब देखकर ऐसा लग रहा है कि

इस देश की अस्मिता जो है वो फिर से नष्ट हो गयी है। सन बयालीस में हम जब छोटे थे, तब से ही हम इस में कूद पड़े थे और इतनी छोटी उम्र में भी मैं लीडर रह चुकी हूँ। फिर उन लोगों ने बहुत छल किए, मारा, सबकुछ कबूल है, क्या करें! अगर आप किसी अच्छे कार्य के लिए आये हैं तो ऐसी सब बातें तो होती ही रहेंगी। मगर आपके पुणे में ही ऐसे कितने ऐसे-गैरे गुरु आये हैं और आपने उन्हें सिर पर चढ़ाकर रखा है। अभी भी सब जगह भगवे वस्त्र पहनकर लोग घूम रहे हैं। यह बात बहुत ही लज्जास्पद है। हम सत्य को पकड़े हुए नहीं हैं, मगर फट से असत्य को पकड़ लेते हैं और वह भी महाराष्ट्र में। अरे, यह महाराष्ट्र तो कितना बड़ा राज्य है। जैसा नाम है महा+राष्ट्र वैसा ही यह राज्य है। मैं तो इस मराठी भाषा की तारीफ करती रहती हूँ। लोगों को बताती रहती हूँ कि आपको यह सीखना बहुत कठिन है, कितने सारे पर्यायी शब्द हैं, एक-एक शब्द अचूक है।

मराठी लोगों की इस स्थिति को देखकर मुझे आश्चर्य होता है। कभी इस गुरु के पीछे, कभी उस गुरु के पीछे भागते रहते हैं। वो क्या कर रहे हैं, ये खुद उन्हें भी नहीं समझता है। और सभी कहते हैं कि, 'हमने सन्यास लिया है।' 'क्यों?' 'हमने अपने गुरु को सब कुछ दे दिया है।' ये (गुरु) सन्यासी है! यह तो ठग है, आप इसे क्यों दे रहे हो? तो कहते हैं, 'हमारे गुरु को आप कुछ मत कहिए।' मैंने कहा, 'क्यों ना कहूँ। यह तो ठग है। इसे तो मैं हमेशा ठग ही कहूँगी।' मुझे किसी का डर नहीं। परन्तु वे छूट गये। बहुत सारे (गलत गुरु के जाल से) छूट गये हैं। पुणे से बहुत सारे (ठग) अपना बोरी-बिस्तर उठाकर भाग गये हैं। परन्तु फिर भी, अभी भी महाराष्ट्र में हर एक गाँव में एक-एक गुरु महाराज बैठा हुआ है। कभी कुछ, कभी कुछ कहते रहते हैं। पैसे खाने के पीछे लगे हैं। 'अरे भाई, कितने पैसे लाया है तू?' यहाँ से इनकी शुरुआत होती है।

अगर आपको सत्य से पहचान करनी ही है तो ऐसे इन्सान से सत्य को पा लें जो आपको सत्य दे। बता सके। बेकार के लोगों के पीछे जाने में कोई मतलब नहीं है। कुछ नहीं मिलेगा हमें। कभी-कभी तो ये सब देखकर बहुत दुःख होता है। अच्छे-अच्छे घराने से हैं ये लोग। मेरे सामने इन लोगों की आँखें ऐसे गोल-गोल घूमने लगी। तो मैंने पूछा, 'कौन हैं आपके गुरु?' 'वह फलाने-फलाने हमारे गुरु है।' अच्छे खासे रईस लोग हैं। 'हमारा तो सबकुछ लुट गया। कुछ भी नहीं बचा। एक पैसा भी नहीं बचा। और हमारी आँखें ऐसी गोल-गोल घूम रही है।' 'वाह! वाह! अब ये गुरु है कहाँ?' तो कहते हैं कि, 'ईश्वर के पास गये।' परमेश्वर के पास गये या नर्क में इसका पता लगाईये। ऐसी बातें होती रहती है। पुणे में अच्छे-अच्छे लोग जो खुद को बुद्धिजीवी कहलाने वालों का अगर ये हाल है तो बेचारे गरीबों का क्या हाल होगा? और भी ऐसी कितनी सारी बातों ने पुणे को हिलाकर रखा है। ये सब इस पुणे के अन्दर कैसे घुस आई है इसका मुझे पता नहीं लग रहा है। मगर फिर भी इसे पुण्यपट्टणम् कहते हैं। इस पुणे में इतनी गन्दी बातें आई कहाँ से? क्या इसका मतलब अपनी संस्कृति जो है, वह मूर्खता से भरी हुई है? यह (पुणे) संस्कृति का एक महासागर है। मुझे विदेशी लोगों ने कहा, 'माताजी, आप भारतीय संस्कृति पर एक पुस्तक लिखिए।' मैंने कहा, 'हो गया।' इतने बड़े सागर को मैं कैसे पार कर सकती हूँ? एक-एक बात का इतनी बारीकी से विश्लेषण किया गया है माने हिन्दू धर्म वगैरा नहीं, परन्तु उनके तत्त्व, विधानों का। धर्म वगैरह का नहीं।

हमें हिन्दू किसने कहा? अलेक्झांडर ने। वह सिन्धु नदी से आया था। वह तो ग्रीक था। वह 'स' नहीं कह पाया। उसने 'हिन्दू' कहा इसलिए हम हिन्दू। हिन्दूओं से कोई सम्बन्ध नहीं। यह तो अपनी संस्कृति है। और अपनी

संस्कृति में इतनी सारी छोटी-छोटी बातें हैं, इतनी सारी सूक्ष्म बातें बताई गयी हैं। बोया हुआ उभर तो आया है मगर उसका इस्तेमाल नहीं हो रहा है। उस संस्कृति के बारे में हम कुछ बोल ही नहीं सकते क्योंकि वह एक महासागर है। मगर आजकल मैं देख रही हूँ पुणे में सब औरतें अमेरिकन संस्कृति को ज्यादा मान रही हैं। पहले आप अमेरिका में जाकर देखिए कि वहाँ क्या स्थिति है। वहाँ कितने घर बर्बाद हुये हैं। वो देखिए पहले। वहाँ के बच्चे ड्रग्स लेते हैं। औरतें दारू पीती हैं। यह सुनकर मुझे तो बड़ा आश्चर्य हुआ। उनकी क्या स्थिति है वो देखिए। वे (विदेशी) अपनी देश की ओर देखते हैं और अपनी भारतीय संस्कृति, वहाँ जाने से पहले ही वे कहेंगे कि 'हमारा वहाँ साक्षात् रूप ही बैठा हुआ है, वह जाएगी कैसे?' हमें तो अमेरिकन लोग बहुत अच्छे लगते हैं। वहाँ के लोग तो कर्ज के बोझ पर जी रहे हैं। वह देश भी कर्ज में डूबा हुआ है। उनकी खोपड़ी उल्टी है। उनसे कुछ सीखना नहीं है हमें। जो कुछ सीखना है वह अपने अन्दर ही है। जो कुछ ज्ञान का भण्डार है वह अपने अन्दर ही है। उसी को हासिल करना है। मुझे तो आश्चर्य हुआ कि जब लड़कियों को, औरतों को रास्ते से जाते देखा बाल कटा कर, छोटे-छोटे स्कर्ट पहन कर। रंग तो हिन्दुस्तानी ही है और चल पड़े। वे कहते हैं कि अमेरिकन है यह लड़कियाँ, ये औरतें। ऐसा क्या! नहीं रे बाबा, ऐसे अमेरिकन नहीं चाहिए। उनसे कुछ भी सीखने वाली बात ही नहीं है। वही लोग (अमेरिकन) हमसे सीखने आते हैं। हज़ारों की तादाद में यहाँ लोग क्यों आते हैं, इस बारे में आपने कभी सोचा है!

सत्य की खोज में वे हिन्दुस्तान में आते हैं। परन्तु कोई नट (अभिनेता), कोई गुरु उनको पकड़ लेता है। हवाई अड्डे पर ही पकड़ लेता है। और यहाँ आ जाते हैं। आपको आश्चर्य होगा कि परदेसी सहजयोगी जब यहाँ आते हैं तब वे आपकी मातृभूमि को वन्दन करते हैं, उसे चूमते हैं। 'महाराष्ट्र से श्री माताजी आई हैं।' देखो उनका कमाल, उनकी पहचान देखिए। उनकी समझ देखो। क्या हम में है ऐसी समझ? सब कुछ मान लिया, फिर भी हमारी संस्कृति गई कहाँ?

मैं गांधीजी के साथ थी, तब उनका पूरा ध्यान सहजयोग पर ही था। वे कहते थे कि सब धर्मों का तत्व निकालकर अगर इकट्ठा किया जाए तो एक नया धर्म बना सकते हैं हम। मैंने कहा, 'मैं वही करने वाली हूँ।' और वह धर्म है सहज धर्म। तब गांधीजीने कहा था कि यह बात मुश्किल नहीं है क्योंकि ये हमारी संस्कृति है, तो ये कोई मुश्किल नहीं है। बिल्कुल मुश्किल नहीं। एकदम आसानी से हो जाएगा। यह बात घटित हो जाएगी। अपने सभी शास्त्रों में यह कहा गया है कि, आत्मसाक्षात्कार होना ही चाहिए। हर धर्म के शास्त्र में यही लिखा है। जो भी झूठे नाटक करते रहते हैं उनका धर्म से कोई ताल्लुक नहीं है। **सब धर्मों में एक ही बात लिखी गयी है कि, 'आप आत्मसाक्षात्कार को प्राप्त करो।'** इसका मतलब यह है कि यही मार्ग है (आत्मसाक्षात्कार का), यह बात बिल्कुल साफ है।

सब कुछ लिखा हुआ है, फिर भी लोग इसे समाजवाद कहते हैं। अरे उस समाजवादी रशिया को जाकर देखें कि उसका क्या हाल बना हुआ है। इस समाजवाद को क्यों लेकर बैठे हो? सिर्फ यही दिखाना चाहते हैं कि हम पाश्चात्य हैं। अरे, आप जो हैं वहीं दिखाइये। वो बहुत ही बड़े हैं। उनकी महिमा बता नहीं सकते, इतनी बड़ी बात है वो। मैं छोटी थी, केवल सात बरस की तब गांधीजी के पास गयी। उन्होंने कहा, 'तुम्हारा सहजयोग शुरू करेंगे

हम।' सबसे पहले स्वतन्त्र होना है। बिना स्वतन्त्रता के आप 'स्व' का तन्त्र कैसे चला सकोगे? इसलिए हमने इस स्वतन्त्रता की लड़ाई में हिस्सा लिया, मेहनत भी की। मगर आज देख रही हूँ मैं, लोगों के तो नये पर ही निकल आये हैं। ये कैसे हुआ? गांधीजी की एक ही गलती हुई थी कि उन्होंने जवाहरलालजी को सिर पर बिठा के रखा था। ये क्या हिन्दुस्तानी था? पक्का ब्रिटिश मनुष्य था। उन्हें तो कुछ भी पता नहीं था। उन्हें तो अपनी संस्कृति के बारे में जरा भी जानकारी नहीं थी। जिसको कुछ भी पता नहीं था ऐसे इन्सान को सिर पर बिठाने की क्या जरूरत थी? और कोई उन्हें नहीं मिला था क्या? यही एक गलती गांधीजीने की और इन्हीं गलतियों का फल हम अभी तक भुगत रहे हैं। तुरन्त शुरू हो गया पाश्चात्य रहन-सहन। सब कुछ पाश्चात्य तरीके से होने लगा। जिन लोगों को तो नहाना भी नहीं आता है, ऐसे लोगों से क्या सीखना? मुझे तो ये भी समझ में नहीं आ रहा है कि लोग इन सभी बातों को और संस्कृति को कैसे स्वीकार करेंगे? उधर जाकर देखिए कि वहाँ उनकी क्या स्थिति है। इंग्लैण्ड को देखिए, इंग्लैण्ड में हजारों की तादाद में बच्चे ड्रग्स लेते हैं। एड्स, ड्रग्स और हिंसाचार ये तीन भयंकर बातें वहाँ पर होती है। इसके बारे में आप सबको क्या बतायें?

वे इन सभी चीजों से घबराकर सहजयोग में उतर गये हैं। उन्होंने कहा, 'माताजी, आप यह सारी चीजें मत लाने दीजिए।' मैंने कहा, 'नहीं लाने दूँगी।' अजी छोटी-छोटी बातें भी उन्हें पता नहीं। फ्रान्स में हमने महाराष्ट्र की लड़कियाँ दी (ब्याही) है। उन्होंने कहा, 'माताजी, इन्हें कुछ भी पता नहीं।' मैंने कहा, 'ऐसा क्या! क्या मतलब?' 'बाहर से आते हैं और एकदम से पानी पीते हैं।' आप चाहे कश्मीर में जाएं या इधर महाराष्ट्र में रहें, हम सबको पता है कि केला खाने के बाद पानी नहीं पीते हैं। ऐसी छोटी-छोटी बातों से लेकर सब बड़ी-बड़ी बातें हमें पता है। मैं जो बता रही हूँ वह सब तो आपको पता है ऐसा सोचना मूर्खता है। मगर एक बात साफ है कि मैंने जो कुछ भी देखा, वह आपने नहीं देखा है। याने कि 'बंद मुट्ठी सवा लाख की', वैसा ही आपको लगता है, पर इन लोगों में तो अकल ही नहीं है। आयेगी भी तो कैसे आयेगी अकल? उनके पास संस्कृति नाम की चीज़ ही नहीं है। इतनी बड़े संस्कृति के महासागर में रह कर अगर हम मूर्खों जैसा बर्ताव करेंगे और अगर कल आपके बच्चे भी ड्रग्स लेने लगेंगे, ऐसे उल्टे धंधे करने लगेंगे तो बाद में आप चिल्लाने लगेंगे। वहाँ के बच्चों का क्या, जब माँ-बाप का ही ठिकाना नहीं? परिवार (फैमिली) है ही नहीं। इस सिलसिले में तो वे बिल्कुल बेशर्म लोग हैं। खुद आकर बतायेंगे कि मैंने अपनी बीवी को तलाक दे दिया है। ऐसा क्या! फिर तो हमारा नमस्कार।

ये अंग्रेजी भाषा सीखकर जो आपका हाल हुआ है इसे देख कर मुझे आश्चर्य होता है। अंग्रेज भाषा सीखने की कोई जरूरत नहीं। मैंने कभी अंग्रेजी भाषा सीखी नहीं है। मराठी पाठशाला में मेरी पढ़ाई-लिखाई हुई है। सब कुछ मराठी में। उसके आगे साइन्स में भी अंग्रेजी भाषा नहीं थी और मेडिकल में भी नहीं थी। वे कहते हैं, 'आप तो ऐसी अंग्रेजी बोल लेती हैं, वाह!' अजी, इस अंग्रेजी भाषा में कुछ दम ही नहीं है। ये आत्मा को स्पिरिट, भूत को भी स्पिरिट, दारू को भी स्पिरिट कहते हैं। इसका मतलब आत्मा और स्पिरिट एक ही है क्या? तो उन्होंने कहा, 'आत्मा और स्पिरिट एक ही होने चाहिए।' मैंने कहा, 'अरे, यह क्या? क्या संपदा है अपनी!'

अब ये जो संस्कृति है, उसकी सम्पदा, उसका तत्त्व क्या है? वह है अध्यात्म। अध्यात्म ही उसका तत्त्व है। अपने को कुछ खास समझकर घमंड करने में कोई अर्थ नहीं है। उसके अन्दर का जो तत्त्व है वो अध्यात्म का है।

और उस अध्यात्म की जो परिसीमा है वह है आत्मसाक्षात्कार। यह बात आपको समझ लेनी चाहिए। अध्यात्म के बिना सिर्फ बक-बक करना, यहाँ-वहाँ जा कर सिर्फ प्रवचन देना और अब ये जो संस्कृति है उसकी सम्पदा, उसका तत्व क्या है? वह है अध्यात्म। अध्यात्म ही उसका तत्व है। अपने को कुछ खास समझकर घमंड करने में कोई अर्थ नहीं है। उसके अन्दर का जो तत्व है वो अध्यात्म का है। और उस अध्यात्म की जो परिसीमा है वह है आत्मसाक्षात्कार का, यह बात आपको समझ लेनी चाहिए। अध्यात्म के बिना सिर्फ बक-बक करना, यहाँ-वहाँ जा कर सिर्फ प्रवचन देना और ऐसे जो भी प्रकार हैं उससे कुछ हासिल नहीं होने वाला है। सत्रह प्रवचन सुनकर भी आप में कोई बदलाव नहीं आने वाला है, आप जैसे थे वैसे ही रहने वाले हो। आपको कुछ भी फायदा नहीं होगा? आपको **आत्मा के दर्शन से ही फायदा होगा।**

उसी आत्मा के प्रकाश में आप जब देखोगे तो आपको आश्चर्य होगा कि नीर-क्षीर विवेक, जैसे पानी एक तरफ और दूध एक तरफ, दोनों अलग-अलग हैं, साक्षात् वैसे ही बोध होगा आपको। आप कोई गलत काम कर ही नहीं सकते। आप कभी अपने रास्ते से भटक नहीं सकते। कहने का मतलब यह है कि आज यह समय की पुकार है। और आप सभी कह रहे हैं कि दो हजार वर्ष खत्म हो रहे हैं। उसके बाद सत्य युग आएगा। उसमें अगर जमे रहना है तो सत्य पर खड़े रहना आवश्यक है। यह फालतू के ढोंगीपन के प्रकार नहीं चलेंगे। अधिक बकबक, बहुत ज्यादा बोलना, सिर्फ यह दिखाना कि हम कुछ विशेष हैं, पढ़ाई में विशेष हैं यह सब कुछ नहीं चलेगा। बस यही देखा जाएगा कि आप सत्य पर खड़े हैं या नहीं और अगर हैं तो आपको कोई भी हाथ तक नहीं लगा सकता। अजी, हमारे सहजयोगियों को साँप भी नहीं काटता। कुछ नहीं होता उन्हें। वे कहते हैं, 'माताजी, आपका हमें संरक्षण है।' कैसा संरक्षण! अरे, आप तो खुद अपने आप पार हो गये हैं। ईश्वर के साम्राज्य में आ गये हैं आप, मैं किस तरह से संरक्षण दूँगी। ऐसी एक नयी स्थिति आने वाली है। एक नया जगत तैयार होने वाला है। उस जगत में, क्राइस्ट के कहे अनुसार यह लास्ट जजमेंट है। **जो चुने जाएंगे, वे रह जाएंगे, वही रह जाएंगे, बाकी सब जाएंगे, खत्म होंगे, खानदान सहित, गर्भ सहित और पूरी मूर्खता सहित।** ऐसा मैं मैं आज जानबूझकर आप लोगों को खास बताने के लिए ही आयी हूँ, विशेष करके महाराष्ट्र को।

पुणे शहर जो पूरे महाराष्ट्र का हृदय है, परन्तु यहाँ क्या-क्या धंधे आ गये हैं, यह आपको पता है। यह बात बताने की जरूरत नहीं है। अब आगे तो इसे पुण्यपट्टणम करके ही छोड़ना है, पूर्णतया, पुणे में ही उतरना चाहिए। उसके लिए मैं आपको यह नहीं कह रही हूँ कि यह छोड़ दो, इसको छोड़ दो, घर छोड़ दो, अपने बीवी को छोड़ दो। मैं तो यह तक भी नहीं कहती कि दारू छोड़ दो। दारू तो अपने आप छूट जाती है। ड्रग्स भी अपने आप छूट जाते हैं। सब कुछ छूट जाता है। ये सब मैं आपसे नहीं कहती हूँ क्योंकि एक बार अपने आप साफ होने के बाद, कमल जैसे साफ होकर ऊपर उठने के बाद तो किसी प्रकार की गन्दगी नहीं रह जाती। पूरी तरह से निर्मल हो जाओगे। सब कुछ ठीक-ठाक हो जाएगा और यही एक माँ की इच्छा है। उसी के लिए तो यह सब कोशिश है। अभी मेरी इतनी उम्र हो गयी है, फिर भी मुझे ऐसा लगता है कि अभी भी इतना कुछ हुआ नहीं है। पूरी तरह से लोगों के दिमाग में गया नहीं है। जब भी मैं अखबार पढ़ती हूँ तब ऐसा लगता है कि ये लोग किस कदर मूर्खता वाली बातें कर रहे हैं। आपस में लड़े जा रहे हैं। कहाँ पहुँच गये हैं आप लोग! अब तो २००० साल पूरे होने जा रहे हैं और आप लोग वही

सब कर रहे हैं? जातीवाद वगैरा कुछ भी नहीं है। सब असत्य है। यह सब कुछ ढोंग हैं ऐसा कुछ भी नहीं है।

अभी इसे सिद्ध करके दिखाना आपका काम है। बिना मतलब के मेरे विरोध में यहाँ के लोगों ने इतने सारे मुद्दे उठाये थे। मुझे उसकी कोई परवाह नहीं। मगर उन्होंने खुद अपने आप में क्या किया, यह उन्हीं से पूछना चाहिए।

अब हमारा सहजयोग अस्सी देशों में फैल गया है, ऐसा यह कह रहे थे। मुझे तो कुछ पता नहीं। वह ऐसे हुआ कि, एक मनुष्य पार हो गया तो वो जाकर दूसरे को पार करता है, दूसरा तीसरे को पार करेगा, ऐसा करते-करते अस्सी देशों में शुरू हो गया है। इन अस्सी देशों में कहीं भी वाद-विवाद नहीं है, लड़ाई-झगड़े भी नहीं है, पैसे खाने का कहीं चक्कर भी नहीं है, कुछ भी नहीं है। ऐसे कैसे हो सकता है? हमारे यहाँ तो दो घरों में भी नहीं रह सकते हैं। दो व्यक्ति एक घर में रहें तो उनकी कभी आपस में बनती नहीं। मगर ऐसी पात्रता इनमें आयी कहाँ से? यह सामूहिक चेतना, नयी किस्म की जो चेतना है वो मानवी चेतना के परे है। यह जागृत होने के बाद दूसरा कौन? सभी एक ही ईश्वर के चरणों में हैं। अब तक ईश्वर का नाम लेते ही लोग उठ कर चले जाते थे, जैसे कि ईश्वर उनका दुश्मन हो। ये जो बुद्धि के खेल हैं, उन्हें बन्द करके जो सत्य है उसे देखिए। बहुत हो गया। खुद को 'हम कुछ खास हैं' समझना, इसका कोई अर्थ नहीं है।

एक दूसरा अनुभव ऐसा है कि लोगों का मानना है कि महाराष्ट्रीयन लोग घमण्डी हैं। वे बहुत गर्वी हैं। ऐसा मानना सत्य नहीं है। कहते हैं कि यहाँ एक साधारण बराबरी का इन्सान भी मिलीटर के कैप्टन की तरह सीना तानकर चलेगा मगर इधर नॉर्थ इंडिया में एकदम चूहों की तरह आपके सामने बैठते हैं। 'अरे भाई, इसमें मैं क्या कर सकती हूँ।' कहते हैं कि वहाँ तो लोगों को भयंकर खुद के बारे में घमण्ड है। 'हम' मतलब कौन? शिवाजी के गोद लिए बच्चे हैं हम सभी। ऐसे में ध्यान देना चाहिए। जब तक आप में आत्मा का आनन्द नहीं आएगा, आपको अपना स्वरूप दिखाई नहीं देगा, तब तक यह दैविक गुण आपमें प्रकाशित नहीं होने वाला है। एक बार वह प्रकाश आप में प्रकाशित हो गया, कुण्डलिनी के जागरण से आप अगर चारों ओर फैले हुए इस ईश्वर के साम्राज्य में उतर जाएंगे तो आपको ताज्जुब होगा कि, यह सब कैसे घटित हुआ? यहाँ तक मैं कैसे पहुँचा? अजी, यह आप में स्थित है। यह सिद्ध है। यह तो आपका जन्मसिद्ध अधिकार है। यही योग आप लोगों ने प्राप्त करना है। इसके लिए कुछ अलग करने की आवश्यकता नहीं। कुछ देने की जरूरत भी नहीं। सिर्फ आपने लेना है। लेना इसका मतलब आपने नम्रता के साथ बैठना चाहिए। गुस्ताख इन्सान अगर होगा तो उसकी कुण्डलिनी, चाहे जितना भी प्रयत्न कर लें, पर वह जागृत ही नहीं होगी पर विनम्र मनुष्य की कुण्डलिनी झट से जागृत हो जाएगी। आप सब अपनी कुण्डलिनी का जागरण कर लीजिए यही मेरी विनती है। मुझे और कुछ नहीं चाहिए। ऐसा अगर एक बार मैंने देख लिया, तो बस, मुझे और कुछ भी नहीं चाहिए। मैं पुणे में आकर रहने लगी। इसके पहले भी बहुत सालों से मैं यहाँ पर मेहनत कर रही हूँ। सिर्फ पिछले बार नहीं आयी तो इस बार इतना सारा उत्साह है लोगों में, हवाई अड्डे पर उत्साहपूर्ण दिखे वे मुझे। बहुत ही आनन्द हुआ और इसी आनन्द में मैं आपको कहती हूँ कि यही उत्साह आपने अपनाया है और वह एकदम सहज है, बिल्कुल सहज है यह आप सब में।

सबको मेरा अनन्त आशीर्वाद। कृपा करके यह आशीर्वाद स्वीकार कीजिए।